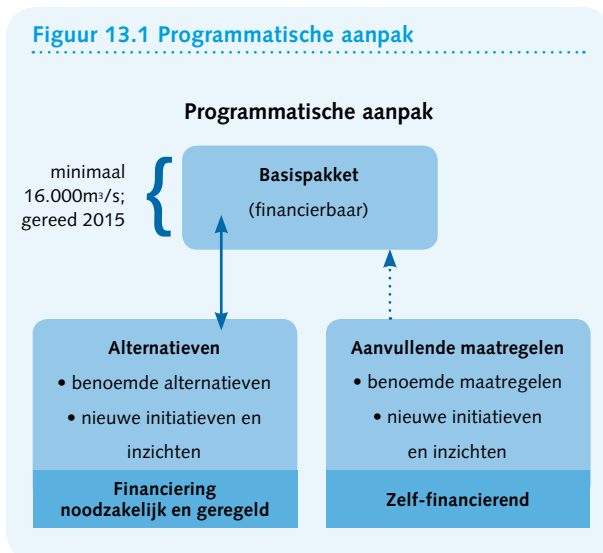

Programmatische aanpak

13.1 Inleiding

In deze PKB is gekozen voor een zogeheten programmatische aanpak. De programmatische aanpak betekent het behoud van flexibiliteit. In de Nota Ruimte heeft het kabinet aangegeven veel belang te hechten aan regionale ontwikkelkracht.

Figuur 13.1 Programmatische aanpak

Het flexibele karakter van de programmatische aanpak komt tot uiting in het gegeven dat op een aantal locaties nog een keuze tussen maatregelen uit het Basispakket en perspectiefrijke alternatieven mogelijk is (zie Figuur 13.1). Daarnaast zijn ook aanvullende maatregelen in de PKB opgenomen. Een aantal alternatieven en aanvullende maatregelen wordt expliciet in deze PKB benoemd. Daarnaast geeft de programmatische aanpak de mogelijkheid om ontwikkelingen in de toekomst een plaats te geven in de PKB Ruimte voor de Rivier.

In de Bijlage bij deze Planologische Kernbeslissing en op de kaarten is aangegeven welke alternatieven en aanvullende maatregelen al benoemd zijn.

13.2 De relatie tussen het Basispakket, alternatieven en aanvullende maatregelen

Het Basispakket omvat maatregelen die in ieder geval kunnen worden uitgevoerd binnen het beschikbare budget. De alternatieven hebben betrekking op maatregelen met een breder perspectief voor de regio. Op sommige locaties kunnen deze in de plaats gesteld worden van één of meer maatregel(en) uit het Basispakket. Aanvullende maatregelen zijn niet direct nodig voor de realisatie van de veiligheidsdoelstelling. Zij dienen, voor zover het de langetermijndoelstelling betreft, wel hieraan bij te dragen. Opname in de PKB vindt plaats op basis van de verbetering van de ruimtelijke kwaliteit in het gebied van de maatregel.

Voor het alternatief betekent dit dat opname in het Basispakket pas plaatsvindt, wanneer voldoende is aangetoond dat de betreffende maatregel aan de gestelde randvoorwaarden voldoet. Het kabinet wil niet uitsluiten dat het definitieve besluit hierover pas na de vaststelling van de PKB wordt genomen, omdat de maatregel zeer complex is vanwege de afstemming op andere ruimtelijke ontwikkelingen. Er moet in deze gevallen wel voldoende zicht zijn op de financiële dekking van de maatregel. In de PKB is aangegeven op welk moment het besluit uiterlijk moet zijn genomen en of voor het project de rijksprojectenprocedure zal worden toegepast. Een voorbeeld van een complexe maatregel is de hoogwatergeul Kampen. In de Nota Ruimte is het project IJsseldelta aangewezen als voorbeeldproject ontwikkelingsplanologie. Het project is een gezamenlijk initiatief van de provincie Overijssel en medeoverheden en partners uit de regio die werken aan het masterplan voor het gebied ten zuiden van Kampen. Het plan voorziet in een convenant waarin publieke (en mogelijk private) partijen zich verbinden en zal ook moeten doorwerken in de PKB Ruimte voor de Rivier.

Opname in de PKB van een aanvullende maatregel kan pas geschieden wanneer de financieel-economische en technische haalbaarheid is vastgesteld. In technische zin dient de maatregel met name hydraulisch en morfologisch

robuust te zijn. De maatregel dient verder zelf-financierend te zijn en risico-neutraal.

13.3 Flexibiliteit in de toekomst

Het kabinet sluit niet uit dat zich ook nog in de komende jaren nieuwe initiatieven aandienen, bijvoorbeeld wanneer er nieuwe inzichten of nieuwe technieken worden ontwikkeld, waardoor de doelstellingen beter worden bereikt. Het is ook denkbaar dat deze initiatieven tot lagere kosten kunnen leiden. Het initiatief kan een alternatief zijn voor een bestaande maatregel, daarop aanvullend zijn of inhouden dat de aard, de locatie van een maatregel of het grondgebruik wijziging behoeft.

Sommige initiatieven kunnen ook bijdragen aan andere doelen zoals de winning van delfstoffen en de berging van overtollige grond. Het welslagen of perspectief van dergelijke initiatieven is in veel gevallen afhankelijk van lokale publiek-private samenwerking en de bereidheid veiligheid te koppelen aan andere riviergebonden functies, waarbij naast het verbeteren van de veiligheid ook een verbetering van de ruimtelijke kwaliteit wordt gerealiseerd.

Voor deze nieuwe initiatieven en de bijbehorende projectbesluiten die zich concreet aandienen na de vaststelling van de PKB maakt het kabinet een afweging op strategisch en bovenlokaal niveau.

Voor de initiatieven zal het PKB-beleid als toetskader worden gehanteerd. Dit betekent dat zij tot uitvoering kunnen komen indien de financiering geregeld is en nut en noodzaak van deze maatregelen, in relatie tot de gewenste bescherming tegen overstromingen en verbetering van de ruimtelijke kwaliteit en de samenhang met de overige maatregelen en de grondbalans, vaststaat. Het kabinet zal zich daarnaast houden aan de verplichtingen die de strategische milieueffectbeoordeling vereist en de toets inzake de natuurbescherming uitvoeren.

Ook voor alternatieven, aanvullende maatregelen en nieuwe initiatieven geldt dat deze dienen te passen binnen de Beleidslijn grote rivieren. Het kabinet bepaalt uiteindelijk welke keuze (maatregel Basispakket versus alternatieve maatregel) verantwoord is binnen de doelstellingen en de randvoorwaarden.

De alternatieve maatregelen kunnen ten opzichte van het Basispakket extra vrijkomende grond met zich meebrengen, die verwerkt of geborgen moet worden. In deze PKB worden hiervoor nog geen locaties aangewezen.

De Minister van Verkeer en Waterstaat kan de beslissing tot het afwijken van de PKB voor een nieuw initiatief of inzicht nemen in overeenstemming met de Minister van VROM en nadat het inhoudelijk is beoordeeld en de openbare voorbereidingsprocedure als bedoeld in paragraaf 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht is gevolgd. De Tweede Kamer moet zijn geïnformeerd.

Binnen de looptijd van deze PKB zijn twee opeenvolgende fasen te onderscheiden:

- ~ In de eerste fase (2006-2008) is er ruimte voor initiatieven die mede kunnen leiden tot verschuivingen binnen het maatregelenpakket, mits deze passen binnen de langetermijnvisie en binnen de beschikbare financiën.
- ~ In de tweede fase (2009-2015) zal er nauwelijks meer ruimte zijn voor verschuivingen binnen het maatregelenpakket, aangezien in die fase het zwaartepunt ligt op de daadwerkelijke uitvoering van de rivierverruimende maatregelen. Gezien het feit dat de voorbereiding van de projectbesluitvorming en vervolgens de uitvoering ervan in het algemeen een periode van vele jaren in beslag neemt, zal de tweede fase (de uitvoeringsfase) het grootste deel van de looptijd van deze PKB omvatten.

In de Bijlage van deze PKB is per maatregel uit het Basispakket aangegeven op welk moment het definitieve projectbesluit moet zijn genomen, waarmee tevens de uiterste termijn van uitwisseling met andere projecten is gegeven. Voor maatregelen in het zomerbed van de rivier kan dat op een later tijdstip zijn (hiervoor zijn alleen de normale voor werkzaamheden noodzakelijke riviervergunningen nodig) dan voor bijvoorbeeld dijkverleggingen, waarvoor uitgebreide bestemmingsplanwijzigingen en grondverwervingprocedures noodzakelijk zullen zijn.

13.4 De criteria voor uitwisseling of toevoeging van maatregelen

Bij de beoordeling van de alternatieven, aanvullende maatregelen en nieuwe initiatieven hanteert het kabinet de volgende criteria zowel voor de reeds benoemde als voor toekomstige kansen en ontwikkelingen:

Veiligheid

De initiatiefnemer zal moeten aantonen dat het project de beoogde waterstanddaling zal realiseren. Indien hierover verschil van mening ontstaat, zal een second opinion kunnen worden gevraagd aan een daartoe deskundige instantie of (advies)bureau.

Indien het project resulteert in aanpassingen van hoofdwaterkeringen, zal het betreffende waterschap de civieltechnische veiligheid van het project moeten toetsen.

Tijd

De initiatiefnemer moet de projectaanvraag vergezeld laten gaan van een, naar oordeel van een bestuurlijke regionale adviesgroep, realistische planning waaruit blijkt dat het project naar oordeel van de adviesgroep tijdig gerealiseerd kan worden. Voor zover het project uitgaat van het wijzigen van bestemmingen, zal reeds bij indiening in een verklaring door de desbetreffende gemeente(n) moeten zijn aangegeven dat zij voornemens zijn hieraan mee te werken.

Geld

Er moet zekerheid bestaan omtrent de vraag of de realisatie van het project verzekerd is.

De initiatiefnemer zal, naar oordeel van de Staatssecretaris van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat en op basis van een financieel-economische raming (volgens de PRI-systematiek van RWS of vergelijkbaar en inclusief de daarbijbehorende gekwantificeerde risico's), aannemelijk moeten maken dat de kosten van het project gedekt zijn. In geval van twijfel kan aan een onafhankelijk bureau een second opinion worden gevraagd.

Eventueel kan in geval van een uitwisselbare maatregel een aanvraag worden gedaan bij de Staatssecretaris van het

⁴ Indien door meevallers (bijvoorbeeld door goedkopere uitwisselprojecten) ruimte ontstaat binnen de totale projectbegroting, kan de vrijkomende ruimte elders worden ingezet.

Ministerie van Verkeer en Waterstaat voor aanvullende medefinanciering vanuit het budget voor Ruimte voor de Rivier voor een bedrag van in principe ⁴ ten hoogste het bedrag dat de uitwisselbare maatregel vervangt.

Ruimtelijke kwaliteit

Projecten dienen te worden getoetst aan het per traject op te stellen 'masterplan' of, zolang dat niet voorhanden is, aan het Regionaal Ruimtelijk Kader. Ten aanzien van de nu in de PKB als uitwisselbaar aangemerkte projecten kan worden gesteld dat deze hier reeds aan voldoen. Nieuwe alternatieven zullen aan dit kader moeten worden getoetst. Dit zal plaatvinden binnen de in deze Nota van Toelichting aangegeven borging van de ruimtelijke kwaliteit (zie paragraaf 16.4.4).

Toets aan de langetermijnvisie

Projecten dienen te worden getoetst aan de langetermijnvisie om te voorkomen dat investeringen worden gedaan die op de lange termijn weer ongedaan moeten worden gemaakt, of overbodig worden.

Terugvaloptie

Na opname van een alternatief in het Basispakket van de PKB kan alsnog blijken dat de tijdige realisatie van het alternatief, noodzakelijk voor het bereiken van de veiligheidsdoelstelling in 2015, niet wordt gehaald. In dat geval zal voor het onderhavige riviertraject worden teruggevallen op de oorspronkelijke maatregel of cluster van maatregelen of op een anderszins tijdig realiseerbaar, bijvoorbeeld meer technisch, alternatief.

Natuurbescherming

14.1 Inleiding

Het Nederlandse rivierengebied is van belang voor Natura 2000, het te behouden en te ontwikkelen Europese netwerk van natuurgebieden. Ruim 70% van het gehele buitendijkse gebied van de Rijntakken en de benedenrivieren is aangewezen als Speciale Beschermingszone (SBZ) in het kader van de Europese Vogelrichtlijn. Daarnaast staan ook verschillende gebieden op de in december 2004 door de Europese Commissie vastgestelde communautaire lijst voor SBZ's in het kader van de Europese Habitatrichtlijn. Deze gebieden, die plaats bieden aan bijzondere leefgebieden (habitats) en planten- en diersoorten, moeten door Nederland nog als SBZ worden aangewezen.

Na het verschijnen van PKB deel 1 is op 1 oktober 2005 de Natuurbeschermingswet 1998 van kracht geworden. Deze wet regelt onder meer de bescherming van de Speciale Beschermingszones. Alle relevante bepalingen van de Vogel- en Habitatrichtlijn zijn nu omgezet in nationale wetgeving. De bepalingen ten aanzien van soortbescherming waren met de invoering van de Flora- en Faunawet al eerder in nationale wetgeving omgezet. Voor de besluitvorming in het kader van deze PKB is daarom nu niet meer primair de Vogel- en Habitatrichtlijn, maar de nationale wetgeving voor natuurbescherming van belang.

Het maatregelenpakket waar het kabinet in deze PKB voor heeft gekozen, is onderworpen aan een passende beoordeling op globaal niveau zoals voorgeschreven door artikel 19j van de Natuurbeschermingswet 1998. Toetsing aan de bepalingen van de Flora- en Faunawet was voor het vaststellen van deze PKB niet zinvol, omdat daarvoor meer gedetailleerde informatie nodig zou zijn over de wijze van uitvoering van de maatregelen. Bij de uitwerking van de maatregelen op het niveau van inrichtingsplannen zal toetsing aan de bepalingen van de Natuurbeschermingswet 1998 en de Flora- en Faunawet (opnieuw) aan de orde zijn.

14.2 Passende beoordeling op strategisch niveau

Om na te gaan of er mogelijk sprake is van significante effecten van de voorgestelde maatregelen op de instandhoudingsdoelstelling van Vogel- en Habitatrichtlijngebieden, is op het strategisch niveau van deze PKB een passende beoordeling uitgevoerd, volgens artikel 6 van de Habitatrichtlijn. Gezien de rechtstreekse werking van artikel 6, lid 2-4 van de Habitatrichtlijn was deze beoordeling al verplicht voordat de Natuurbeschermingswet 1998 van kracht werd op 1 oktober 2005.

De passende beoordeling die ten grondslag ligt aan deze PKB heeft een globaal karakter vanwege het strategische karakter van deze PKB. Alleen de locatie en het type van de maatregelen zijn vastgelegd.

Ten behoeve van het MER en de passende beoordeling zijn ontwerpen van de maatregelen opgesteld, die een uitwerking van de maatregelen op de betreffende locatie weergeven, passend binnen de doelstellingen van deze PKB. De ontwerpen zullen bij het opstellen van de definitieve inrichtingsplannen, zo mogelijk, verder worden geoptimaliseerd. Bij de uitwerking van de maatregelen na de PKB zal op het niveau van inrichtingsplannen een definitieve passende beoordeling in het kader van artikel 19j van de Natuurbeschermingswet 1998 worden uitgevoerd.

De passende beoordeling is geïntegreerd in het MER Ruimte voor de Rivier. De passende beoordeling heeft tevens een zelfstandige status. Met deze passende beoordeling wordt voldaan aan de vereisten van art. 6, lid 3-4 van de Habitatrichtlijn en aan de vereisten van art. 19j van de Natuurbeschermingswet 1998. In het kader van de passende beoordeling is, zoals de wetgeving vereist, alleen naar mogelijke negatieve effecten van de maatregelen gekeken. Bij de beoordeling van de mogelijke effecten is rekening gehouden met de instandhoudingsdoelstellingen. In het MER vormen de gevolgen voor Natura 2000 tevens één van de beoordelingscriteria. Daarbij zijn naast negatieve

ook positieve effecten van de maatregelen meegewogen die passen in de opgave voor verbetering van Natura 2000.

De resultaten van de passende beoordeling van het pakket van maatregelen in de PKB zijn sturend voor de verdere optimalisatie van maatregelen in de fase na de vaststelling van deze PKB, zodat aantastingen van beschermde natuurwaarden zoveel mogelijk vermeden zullen worden, en kansen voor versterking van Natura 2000 kunnen worden aangegrepen.

14.3 Instandhoudingsdoelstellingen

Voor iedere SBZ heeft de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) de verplichting doelstellingen te formuleren voor de instandhouding van de SBZ. Deze doelstellingen vormen het referentiekader voor de passende beoordeling. Bij de voorbereiding van deze PKB is op nationale schaal aan de instandhoudingsdoelstelling voor de Rijntakken en de benedenrivieren invulling gegeven door middel van het Strategisch Kader Vogel- en Habitatrichtlijn, dat deel uitmaakt van de Toelichting van deze PKB. In het Strategisch Kader en het daarbij behorende Achtergrond-document is rekening gehouden met de vigerende aanwijzingsbesluiten voor vogelrichtlijngebieden en met de soorten en habitattypen waarvoor de habitatrichtlijngebieden zijn aangemeld bij de Europese Commissie. Vanaf het najaar van 2006 zal de Minister van LNV voor alle SBZ's instandhoudingsdoelen vaststellen. Voor het plangebied van Ruimte voor de Rivier zullen deze conform het Strategisch Kader worden uitgewerkt.

14.4 Strategisch Kader Vogel- en Habitatrichtlijn

In het Strategisch Kader is beschreven welke actuele Natura 2000-waarden in het gehele rivierengebied van belang zijn en behouden dienen te worden. Ook is, mede in het internationale perspectief, de opgave voor herstel en verbetering van natuurwaarden beschreven. Het Strategisch Kader omvat de volgende twee belangrijke elementen:

1 Actuele natuurwaarden

Het '**Blijf af**'-principe geldt voor het behoud en herstel van een aantal zeldzame en/of aan specifieke locaties gebonden habitats en soorten. Op deze locaties mogen geen maatregelen worden uitgevoerd en de effecten van maatregelen in de omgeving moeten kritisch worden beschouwd om te voorkomen dat negatieve effecten optreden.

Het '**Let op**'-principe geldt voor gebieden met een foerageerfunctie voor gras-etende watervogels, zoals ganzen, zwanen en de smient. Het areaal aan foerageergebieden in het rivierengebied als geheel

moet worden behouden. Maatregelen zijn mogelijk onder de voorwaarde dat de sleutelfactoren rust, openheid en voldoende beschikbaarheid van voedsel gehandhaafd blijven.

2 Opgave voor verbetering

Voor het rivierengebied als geheel – en dus niet alleen voor de SBZ's – is vanuit de optiek van Natura 2000 aangegeven op welke manier de natuurwaarden verbeterd kunnen worden. Dit is beschreven per riviertak. De hoofdlijn is hieronder aangegeven.

Gelderse Poort

In dit gebied dienen moerasachtige systemen in laag-dynamisch gebied versterkt te worden met verbetering en uitbreiding van hardhoutooibos. Daarnaast dient er ruimte te zijn voor jonge rivierduinen met stroomdal-graslanden en soortenrijk hooiland in hoogdynamisch gebied.

Waal

Langs de Waal ligt een grote opgave wat betreft habitattypen gebonden aan hoogdynamische en laaggelegen systemen, waaronder zachthoutooibos en pioniervegetatie op slik. Langs de Waal is veel ruimte voor nevengeulen met kansen voor vissen, macrofauna en visetende vogels.

Neder-Rijn/Lek

Langs deze riviertak kan het aandeel moerasachtige systemen in de lage delen van de uiterwaarden vergroot worden. Daarnaast moet aandacht uitgaan naar het versterken van de relatie tussen buitendijks en binnendijks gebied (overgang bos op stuwwal naar hardhoutooibos en zachthoutooibos).

IJssel

De relatie tussen binnendijkse en buitendijkse gebieden dient te worden versterkt waarbij het areaal laag-dynamisch moeras met kwelrelaties en hardhoutooibos zich kan uitbreiden. Verder liggen er kansen om het natuurlijk karakter van de delta (vertakte monding van de IJssel) te versterken.

Benedenrivieren-Biesbosch

Kansen voor meer getij en een betere waterkwaliteit ten behoeve van wilgenvloedbossen, slikoevers en riet dienen te worden benut en moerasachtige situaties met soortenrijke ruigten en riet moeten worden versterkt. Verder is hier een versterking van de pleisterplaats-functie voor grasetende watervogels aan de orde.

Voor een goede doorwerking van de integrale benadering van Natura 2000 voor het rivierengebied zoals in het Strategisch Kader vastgelegd, is het gewenst dat de verschillende riviertakken tezamen als één SBZ worden aangemerkt. Het kabinet streeft ernaar dit te realiseren. Mocht dit niet mogelijk blijken, dan zullen de hiervoor genoemde, integrale elementen uit het Strategisch Kader in ieder geval onderdeel uitmaken van de nog vast te stellen instandhoudingsdoelen en beheerplannen van de afzonderlijke SBZ's.

14.5 De beoordeling

Bij het samenstellen van het Basispakket is in sterke mate rekening gehouden met de hierboven beschreven elementen uit het Strategisch Kader Vogel- en Habitatrichtlijn. Aanvankelijk waren honderden maatregelen beschikbaar voor opname in de PKB. Maatregelen waarvan op voorhand duidelijk was dat significant negatieve effecten niet te voorkomen zouden zijn en waarvoor een alternatief beschikbaar was, zijn in een vroegtijdig stadium afgevalen. Waar mogelijk binnen de randvoorwaarden van het project, is gekozen voor maatregelen met een positief effect op Natura 2000.

Het Basispakket is naar aanleiding van de inspraak, het wettelijk advies en nader onderzoek op een aantal punten gewijzigd ten opzichte van PKB deel 1. In een aantal gevallen zijn andere varianten van maatregelen in het Basispakket opgenomen.

De passende beoordeling van het maatregelenpakket is op drie niveaus uitgevoerd: op het niveau van het totale Basispakket, per riviertak, per SBZ en voor elke maatregel afzonderlijk. De in deze PKB opgenomen depots voor overtollige grond zijn afzonderlijk onderworpen aan een passende beoordeling op strategisch niveau.

De mogelijke externe werking van maatregelen op een SBZ is in de periode tot PKB deel 3 nader onderzocht. De resultaten daarvan zijn in de beoordeling meegenomen. Effecten op prioritaire soorten of habitats worden als gevolg van uitvoering van deze PKB niet verwacht.

Met het oog op eventuele cumulatieve effecten is van belang in beschouwing te nemen dat in het rivierengebied een groot aantal andere plannen en projecten is voorzien, zowel in het kader van de 'Nadere Uitwerking Rivierengebied' (NURG) als in het kader van de provinciale uitwerking van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). De in deze PKB opgenomen 'lopende projecten' (zie paragraaf 3.3.3) maken daar deel van uit. Deze plannen en projecten hebben met name betrekking op de ontwikkeling van meer natuurlijke, riviergebonden ecotopen op locaties

waar nu nog agrarisch grasland aanwezig is. Als gevolg van uitvoering van de in deze PKB (Basispakket) opgenomen maatregelen in combinatie met de andere plannen en projecten, kunnen significant negatieve effecten op overwinterende, grasetende watervogels niet worden uitgesloten. In deze PKB zijn maatregelen opgenomen om de mogelijke effecten van het Basispakket op overwinterende, grasetende watervogels op het niveau van het totale rivierengebied teniet te doen. In deze PKB wordt er verder van uitgegaan dat mogelijke effecten op andere beschermde habitattypen of soorten teniet kunnen worden gedaan door optimalisatie van het ontwerp bij de nadere uitwerking van de maatregelen. In Tabel 14.1 is daarvan een overzicht gegeven. In dat geval is eventuele cumulatie van effecten niet aan de orde. Bij de passende beoordeling op het niveau van de inrichtingsplannen zullen, voor zover relevant, eventuele cumulatieve effecten mede in beschouwing worden genomen.

Beoordeling Basispakket

Het Basispakket als geheel heeft geen negatieve effecten op de in het rivierengebied als geheel aanwezige natuurwaarden die worden beschermd door de Europese natuurrichtlijnen en de Natuurbeschermingswet 1998. Waar negatieve effecten van een onderdeel van het Basispakket in dit stadium van de planvorming niet uitgesloten kunnen worden, is aangegeven hoe deze effecten voorkomen zullen worden in het inrichtingsplan voor de betreffende maatregel, of - als dat niet mogelijk is - hoe deze effecten door andere maatregelen uit het Basispakket geneutraliseerd zullen worden.

Beoordeling per SBZ

Op het niveau van de afzonderlijke riviertakken treden mogelijk significant negatieve effecten op in de SBZ IJssel. Hier gaat een areaal van maximaal circa 2000 hectare voedselgebied voor overwinterende, herbivore watervogels (ganzen, zwanen en smienten) verloren, omdat grasland wordt omgezet in meer dynamische, riviergebonden natuur. De aan deze nieuwe natuur gebonden soorten en habitattypen maken deel uit van de in het Strategisch Kader Vogel- en Habitatrichtlijn geformuleerde opgave voor verbetering.

Beoordeling per maatregel

Op het niveau van de afzonderlijke maatregelen kunnen, voor een aantal maatregelen, negatieve effecten niet worden uitgesloten. Dit betreft in de eerste plaats de hiervoor reeds genoemde maatregelen langs de IJssel waarbij voedselgebied voor overwinterende, herbivore watervogels verloren gaat. De drie maatregelen die dit effect kunnen veroorzaken zijn: de uiterwaardvergraving Bolwerksplas, Worp en Ossenwaard, de uiterwaardvergraving Keizers- en Stobbenwaarden en Olsterwaarden

(natuur) en de uiterwaardvergraving Scheller- en Oldeneler Buitenwaarden (natuur). Ook de maatregel Tollewaard langs de Neder-Rijn/Lek kan leiden tot verlies van voedselgebied voor overwinterende, herbivore watervogels. Bij de maatregel uiterwaardvergraving Brakelse Benedenwaarden / dijkverlegging Buitenpolder Het Munnikenland (natuur), konden bij de beoordeling van het ontwerp negatieve effecten niet worden uitgesloten. Mogelijke negatieve effecten op het habitattype stroomdalgrasland zullen worden vermeden door in het inrichtingsplan rekening te houden met de aanwezigheid van dit habitattype binnen het maatregelgebied. Mogelijke negatieve effecten van de maatregel Huissensche Waarden zullen eveneens in het inrichtingsplan moeten worden geneutraliseerd. Tot slot is er mogelijk sprake van externe werking van de zomerbedverdieping Beneden-IJssel op de uiterwaardgebieden Duursche Waarden, Vreugderijkerwaard, Zalkerbos en De Zande / Scherrenwelle langs de IJssel. Negatieve effecten kunnen hier optreden op habitattypen die afhankelijk zijn van periodieke overstroming en sedimentatie (zoals soortenrijk grasland). Deze effecten zullen zonodig worden gemitigeerd door de zomerbed-verdieping gepaard te laten gaan met (verdere) verlaging van de bestaande kades in de genoemde uiterwaardgebieden.

Als gevolg van de kribverlaging Beneden-Waal kunnen 'externe' of indirecte negatieve effecten op Natura 2000 waarden in de Rijswaard niet worden uitgesloten. Zonodig zal deze maatregel daarom worden gecombineerd met mitigerende maatregelen in de Rijswaard, bestaande uit (verdere) verlaging van de bestaande kade(s). Bij de nadere uitwerking van de extra uiterwaardvergraving Millingerwaard en de obstakelverwijdering Suikerdam en polderkade naar de Zandberg, dient rekening gehouden te worden met mogelijke 'externe' effecten op de beschermde natuurwaarden in het achterliggende Natura 2000-gebied. Optimalisatie van deze maatregelen is mogelijk.

In Tabel 14.1 is voor de maatregelen in het Basispakket een overzicht opgenomen van maatregelen met mogelijk negatieve effecten op Natura 2000. Tevens is aangegeven hoe deze effecten bij de uitwerking van de maatregelen geneutraliseerd zullen worden.

Tabel 14.1 (Mogelijk) negatieve effecten van Basispakket op SBZ's en voorgenomen wijze van mitigatie en compensatie

Riviertak	Maatregel	HR	VR	Mogelijke aantasting Natura 2000	Voorgenomen mitigatie / compensatie
Waal	Uiterwaardvergraving Brakelse Benedenwaarden en dijkverlegging Buitenpolder Het Munnikenland natuur	x			Mitigatie in inrichtingsplan
	Kribverlaging Beneden Waal	x		'Externe' effecten: Kwaliteitsverlies soortenrijk grasland in Rijswaard	Mitigerende maatregelen: bestaande kades in uiterwaarden verlagen
KAN-gebied	Uiterwaardvergraving Huisense Waarden	x	x	Max. 4 ha stroomdalgrasland Max. 146 ha foerageergebied overwinterende, herbivore watervogels	Mitigatie bij inrichting en beheer, zonodig compensatie
Neder-Rijn/Lek	Uiterwaardvergraving Tollewaard		x	Max. 50 ha foerageergebied overwinterende, herbivore watervogels	Mitigatie bij inrichting en beheer, zonodig compensatie
Ussel	Zomerbedverlaging Beneden-IJssel	x	x	'Externe'effecten: Kwaliteitsverlies soortenrijk grasland in Duursche Waarden, Vreugderijkerwaard, Zalkerbos en De Zande / Scherrenwelle	Mitigerende maatregelen: bestaande kades in uiterwaarden verlagen
	Uiterwaardvergraving Bolwerksplas, Worp en Ossenaar		x	Max. 50 ha foerageergebied overwinterende, herbivore watervogels	Mitigatie bij inrichting en beheer, zonodig compensatie
	Uiterwaardvergraving Keizers- en Stobbenwaarden en Olsterwaarden natuur		x	Max. 111 ha overwinterende, herbivore watervogels	Mitigatie bij inrichting en beheer, zonodig compensatie
	Uiterwaardvergraving Scheller en Oldeneler Buitenwaarden natuur		x	Max. 32 ha overwinterende, herbivore watervogels	Mitigatie bij inrichting en beheer, zonodig compensatie

Kansrijke alternatieve en aanvullende maatregelen

Voor een aantal alternatieve, kansrijke en aanvullende maatregelen op het Basispakket kunnen negatieve effecten op Natura 2000 vooralsnog niet worden uitgesloten. Dit betreft met name de aanvullende maatregelen langs de Waal. Als één van de in de Bijlage, behorende bij de hoofdtekst van deze PKB, genoemde kansrijke of aanvullende maatregelen of een terugvaloptie in het Basispakket wordt opgenomen, dan zal op dat moment moeten worden aangetoond dat uitvoering niet tot (extra) negatieve effecten op Natura 2000 zal leiden.

Mitigatie en compensatie

Bij de nadere uitwerking van de maatregelen (inrichting en beheer) zullen negatieve effecten op beschermde natuurwaarden zoveel mogelijk worden voorkomen door verdere optimalisatie van het ontwerp en door middel van beheer.

Compensatie of mitigatie buiten de maatregel zelf zal voor het Basispakket van deze PKB mogelijk aan de orde zijn voor verlies van voedselgebieden voor overwinterende, herbivore watervogels (ganzen, zwanen en smienten). Dit is een

belangrijke functie van het riviereengebied, die echter in relatief geringe mate locatiegebonden is. Conform het Strategisch Kader wordt de totale foerageerfunctie gehandhaafd binnen het riviereengebied. Daarbij wordt rekening gehouden met de sleutelfactoren voor geschikte voedselgebieden, te weten rust, openheid en de beschikbaarheid van voldoende geschikt voedsel.

Of dit mitigatie of compensatie genoemd moet worden, is afhankelijk van de begrenzing van de SBZ's. Het project Ruimte voor de Rivier onderscheidt zich van de meeste andere projecten doordat het plangebied bij het formuleren van de PKB zich op dit moment over meerdere SBZ's uitstrekt. Het kabinet streeft ernaar om in het kader van de komende aanwijzing van de habitatrictlijngebieden, die gecombineerd wordt met een herziening van de aanwijzingsbesluiten voor de vogelrichtlijngebieden, de Rijntakken en benedenrivieren als één SBZ aan te merken.

In de systematiek van de Natuurbeschermingswet 1998 en de Europese natuurrichtlijnen kan van mitigatie alleen sprake zijn binnen één SBZ. In alle andere gevallen is sprake van compensatie. Alvorens tot compensatie over te kunnen

gaan, moet worden nagegaan of er alternatieven zijn en moet worden aangetoond dat uitvoering van het plan dwingende redenen van groot openbaar belang dient. Een uitgebreid alternatievenonderzoek heeft plaatsgevonden in het kader van het MER. Het Basispakket is het beste alternatief voor een samenhangend pakket van maatregelen met zo min mogelijke negatieve effecten op Natura 2000. Gezien de uitgangspunten en strategische beleidskeuzen van deze PKB kan dijkversterking niet als alternatief voor een ruimtelijke maatregel worden aangemerkt.

Aan de eis van dwingende redenen van groot openbaar belang wordt voldaan doordat deze PKB tot doel heeft de (openbare) veiligheid te verbeteren.

De mitigatie of compensatie van voedselgebied voor overwinterende, herbivore watervogels zal voorzien in dezelfde ecologische functies voor dezelfde soorten als hetgeen verloren gaat. Geschikte locaties zullen allereerst in de nabijheid van het aangetaste gebied worden gezocht. De samenhang van Natura 2000 zal ten alle tijden gehandhaafd blijven. Voor zover dit nodig is om de samenhang van Natura 2000 te behouden, zullen de nieuwe foerageergebieden gerealiseerd zijn voordat de maatregelen met negatieve effecten worden uitgevoerd.

Voor zover de compensatie buiten Natura 2000 plaatsvindt zal de duurzaamheid van de compensatie worden gegarandeerd, zo nodig door de compensatiegebieden onder de Natuurbeschermingswet 1998 te brengen.

Binnen het Basispakket zijn verschillende rivierverruimende maatregelen opgenomen die het verlies van voedselgebied voor overwinterende, herbivore watervogels kunnen neutraliseren. Door dijkverlegging, ontpoldering en aanleg van een hoogwatergeul wordt in totaal een areaal van circa 2000 hectare aan het winterbed toegevoegd. Een aanzienlijk deel daarvan zal ook in de toekomst uit grasland bestaan. Gezien de taakstelling waaraan maatregelen moeten voldoen, zal de ontwikkeling van opgaande begroeiing slechts in beperkte mate mogelijk zijn.

De Noordwaard is een maatregel waarvan zeker is dat deze tijdig kan worden uitgevoerd en dat ze voldoende ruimte biedt voor compensatie van het verlies van voedselgebied voor overwinterende, grasetende watervogels. Opname van de Noordwaard in het Basispakket én aanwijzing van de Noordwaard als koploper biedt, hoewel sluitstuk in de hiervoor geschetste stappen, vooralsnog de zekerheid dat het Basispakket kan worden uitgevoerd zonder dat de samenhang van het Natura 2000-netwerk in gevaar komt.

Extra areaal foerageergebied voor overwinterende, herbivore watervogels dat als gevolg van deze PKB ontstaat en dat niet nodig is voor compensatie van de negatieve

gevolgen van uitvoering van het Basispakket in deze PKB, wordt door het kabinet beschouwd als reservering voor compensatie van eventueel noodzakelijke, toekomstige ingrepen in het rivierengebied. Voorwaarde is wel dat het gaat om de compensatie van effecten van ruimtelijke ingrepen die, na uitvoering van deze PKB, nog nodig zijn om de bescherming van het rivierengebied tegen overstromingen op het vereiste niveau te houden of te brengen.

Gronddepots

In deze PKB zijn gronddepots opgenomen voor het bergen van overtollige grond die vrijkomt bij uitvoering van het Basispakket. Het bergen van overtollige grond van klasse 0-2 die niet kan worden hergebruikt in inrichtingsmaatregelen, zal plaatsvinden door bestaande putten en plassen langs de riviertakken gedeeltelijk op te vullen. Voor de in deze PKB opgenomen putten en plassen is een globale toetsing aan de Natuurbeschermingswet 1998 uitgevoerd. Uit deze toetsing komt naar voren dat gebruik van deze gronddepots niet zal leiden tot negatieve effecten op Natura 2000. In veel gevallen kan het verondiepen van bestaande zandwinputten juist leiden tot positieve effecten voor Natura 2000.

Bij de toetsing is als uitgangspunt gehanteerd dat de putten in eerste instantie zover worden opgevuld dat er een waterlaag van 5 meter boven het vulniveau aanwezig blijft. Tijdens de uitwerking van inrichtingsplannen voor de gronddepots zal nader worden onderzocht in hoeverre het opvulniveau verder kan worden geoptimaliseerd.

Andere bestemmingen voor overtollige grond van klasse 0-2 in deze PKB zijn het verondiepen van putten in combinatie met het afdekken van saneringslocaties, het uitvoeren van herstelmaatregelen en/of ontwikkeling van natuur in het Haringvliet en het verondiepen van een bestaande put in het IJsselmeer (Flevoput). Of hiertegen vanuit de VHR bezwaren zijn, kan pas worden vastgesteld als deze opties verder zijn uitgewerkt. In deze PKB zijn alternatieven opgenomen voor het geval deze gronddepots in een later stadium vanuit natuurwetgeving niet geschikt zouden blijken te zijn.

14.6 Positieve effecten van het Basispakket op Natura 2000

Het Basispakket schept condities voor een positief effect op de habitattypen krabbescheervegetaties, pioniervegetaties op slikoevers, soortenrijke moerasruigtes en soortenrijk hooiland. Ook nemen de mogelijkheden voor soortenrijke moerasruigte toe.

Als gevolg van de voorziene sterke toename van het ecotootype ondiep water zullen de gevolgen voor vissen en de kamsalamander positief zijn. Sterke positieve situaties zullen worden gecreëerd voor de bever en de noordse woelmuis.

Naast de toename van het ecotooptype ondiep water zijn door de aanzienlijke toename van natuurlijk grasland en moeras positieve effecten voorzien op broedvogels, moerasvogels en de rust- en slaappleatsfunctie voor watervogels. Hiermee draagt het Basispakket bij aan de versterking en ontwikkeling van Natura 2000 waarden zoals genoemd in het Strategisch Kader, in het gehele plangebied, dus ook buiten de SBZ.

14.7 Na de PKB

Bij het opstellen van de inrichtingsplannen na de PKB zal het ontwerp en de uitvoeringwijze van de maatregelen zoveel mogelijk worden geoptimaliseerd om significant negatieve effecten op beschermde natuurwaarden te voorkomen. De inrichtingsplannen zullen, voor zover van toepassing, aan een nieuwe, meer gedetailleerde passende beoordeling worden onderworpen.

Voor uitvoering van maatregelen met mogelijk negatieve effecten op Natura 2000 is een vergunning op basis van de Natuurbeschermingswet 1998 vereist. In veel gevallen zal tevens een ontheffing Flora- en Faunawet nodig zijn.

Bij de nadere uitwerking en uitvoering van de maatregelen ná de PKB-procedure zal worden gestreefd naar een bijdrage van de maatregelen aan de versterking van het Natura 2000-netwerk. Daarbij zal worden aangesloten op de opgave voor verbetering van het Natura 2000-netwerk die in het Strategisch Kader Vogel- en Habitatrichtlijn is omschreven.

Financiën

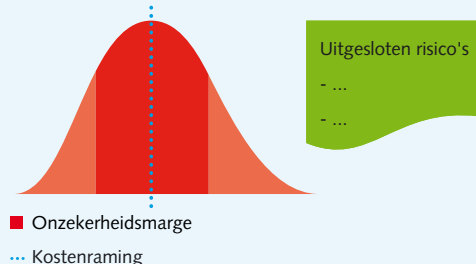
15.1 Uitgangspunten

De financiële consequenties van de PKB Ruimte voor de Rivier zijn inzichtelijk gemaakt overeenkomstig de Procedureregeling Grote Projecten zoals deze door de Tweede Kamer is vastgesteld. Deze is uitgewerkt in het beheersmodel Rijkswaterstaat, welke specifiek gemaakt is voor Ruimte voor de Rivier in het beheersplan Ruimte voor de Rivier.

De bijbehorende wijze van ramen staat bekend onder de naam PRI-systematiek hetgeen staat voor 'Projectramingen Infrastructuur'. Onderdeel van deze systematiek is dat, naast het opleveren van een kostenraming, ook risico's in beeld worden gebracht en een daarmee (gedeeltelijk) samenhangende post 'Onvoorzien'. De risico's worden gekwalificeerd en opgenomen in een risicoregister, maar ook zoveel mogelijk gekwantificeerd en meegenomen in de kosten. Risico's die niet kunnen worden gekwantificeerd (en dus niet zijn meegenomen in de kosten) worden opgenomen in de lijst 'Uitgesloten risico's'. Ook wordt een onzekerheidsmarge berekend.

Kenmerkend is, dat deze onzekerheidsmarge zich in de loop van de PKB-procedure steeds verder versmalt. De projectorganisatie heeft daarbij de opdracht om de marge in deze voorliggende PKB te hebben teruggebracht tot +/- 40%. Dit is schematisch weergegeven in Figuur 15.1.

Figuur 15.1 Schematische weergave van systematiek van kostenraming

In deze PKB wordt gewerkt met vele verschillende (typen) maatregelen en alternatieven. De deskundigheid, ervaringen, onzekerheden en uitwerkingen op deze onderdelen zijn verschillend, waardoor de abstractieniveaus van de uitwerkingen kunnen verschillen.

Bij het vergelijken en het maken van keuzen tussen typen maatregelen en alternatieven dienen altijd de onderdelen kostenraming, onzekerheidsmarges en risico's integraal te worden betrokken. Dit is noodzakelijk omdat er sprake is van verschillende abstractieniveaus. Als één of meer van de drie onderdelen niet wordt of worden meegenomen, is er sprake van een vergelijk tussen 'appels en peren'. De kwaliteit van de besluitvorming wordt door dit kernpunt sterk beïnvloed en betrokken instanties dienen zich dit goed te realiseren.

15.2 Budgetten

In de Begroting 2006 van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat zijn voor het Realisatieprogramma Ruimte voor de Rivier de volgende bedragen opgenomen voor de planfase en realisatiefase. Vanaf de begroting 2004 is het project Ruimte voor de Rivier opgenomen op een apart artikelonderdeel van het Infrastructuurfonds, aanvankelijk IF 02.01.05 en met ingang van het jaar 2006 artikel 16.02.02 (zie Tabel 15.1).

Aan het in de tabel genoemde totaalbedrag is een bedrag van € 200 miljoen toegevoegd (prijspeil 2005) uit de reservering in het Infrastructuurfonds voor Noodoverloopgebieden. Ook is een bedrag van € 100 miljoen (prijspeil 2005) toegevoegd ter dekking van het bij PKB deel 1 gebleken verschil. Toen is door het kabinet besloten een verschil te laten bestaan van circa € 100 miljoen tussen de raming en het beschikbare budget op de begroting van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat (Infrastructuurfonds). Door het kabinet wordt ervan uitgegaan dat dit verschil kan worden weggenomen door middel van benutting van Europese subsidies en projectgebonden opbrengsten.

Tabel 15.1 Bedragen in de Begroting 2006 van V&W voor het project Ruimte voor de Rivier

Rijksbegroting (euro mln. incl BTW)	t/m 2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Later	Totaal
IF 16.02.02									
t/m PKB deel 4 en lopende projecten planfase	41	12	4	1					57
Realisatiefase (PKB + lopende projecten)	13	50	2	26	100	207	254	1509	2162
IF 16.02.02	54	62	6	27	100	207	254	1509	2219

In de kasreeks zal dit zijn na 2009. De uitvoering van het voorgestelde Basispakket van maatregelen zal worden gefinancierd uit deze begrotingspost.

Met betrekking tot de indexering van de budgetkant wordt de IBOI-indexering gevolgd. Deze indexering kan afwijken van de indexering die gebruikt wordt om de raming bij te werken en waarbij de ontwikkeling van de (meer specifieke) markt wordt gevolgd.

Onder de in de Begroting 2006 van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat (prijspeil 2005) opgenomen post 't/m PKB deel 4 en lopende projecten planfase' vallen de kosten die gemaakt zijn om de PKB Ruimte voor de Rivier op te stellen en de kosten voor de (lopende) projecten Hondsbroeksche Pleij en Zuiderklip. Voor deze twee projecten is reeds een projectbesluit genomen.

Daarnaast zijn in de PKB enkele projecten (voornamelijk NURG-projecten) opgenomen, die noodzakelijk zijn voor het realiseren van de veiligheidsdoelstelling en waarbij ervan wordt uitgegaan dat vanuit de autonome ontwikkeling deze projecten met zekerheid en conform een bij de opgelegde veiligheidstaakstelling passend ontwerp worden uitgevoerd. In Tabel 3.2 is aangegeven uit welke budgetten deze projecten worden gefinancierd. De meeste van deze projecten worden overigens niet gefinancierd uit het budget voor Ruimte voor de Rivier, maar uit de begrotingspost voor de NURG-projecten. Voor de locatie van deze projecten wordt verwezen naar Kaart C: lopende projecten die een bijdrage leveren aan de veiligheidsdoelstelling.

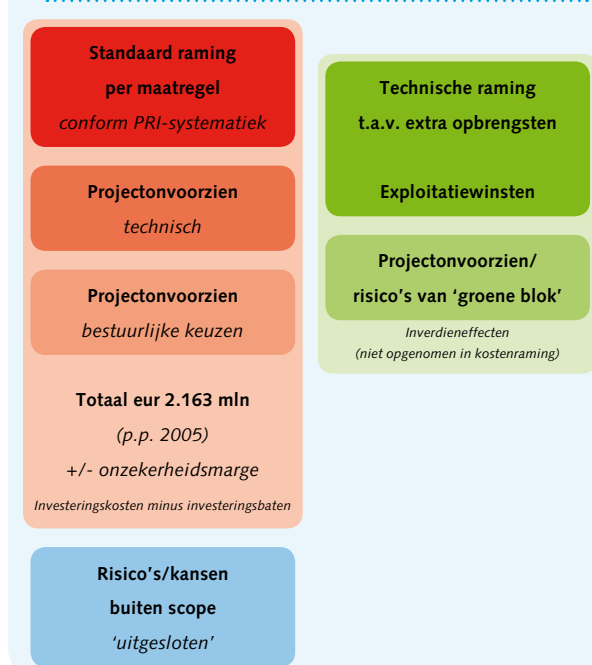
Binnen de programmatische aanpak is een aantal alternatieven benoemd. De eventuele extra kosten in vergelijking met de kosten voor de maatregelen die hiervoor uitwisselbaar zijn, zullen moeten worden gedekt door medefinanciering uit private en/of publieke bronnen anders dan bovengenoemde. Dit geldt ook voor de maatregelen (kansen) die in een later stadium uitgevoerd worden ter verbetering van de ruimtelijke kwaliteit in het plangebied vanuit een regionaal ontwikkelingsperspectief.

Bepaalde maatregelen vragen publiek-private samenwerking omdat de veiligheidsdoelstelling wordt gecombineerd met een stedelijke ontwikkelingsopgave, natuurontwikkeling en cetera. Het gaat daarbij onder meer om hoogwatergeulen. Bij andere onderdelen van het programma leidt een verstandige benadering van de markt tot kosteneffectiviteit en/of maatschappelijke meerwaarde.

15.3 Kostenraming van de maatregelen

De kostenraming is opgebouwd uit verschillende componenten zoals in Figuur 15.2 is weergegeven. De bedragen in de kostenraming zijn gebaseerd op het prijspeil 2005, waarbij gebruikt gemaakt is van de PRI-systematiek.

Figuur 15.2 Componenten in de kostenraming

Conform de PRI-systematiek zijn eventuele inverdieneffecten zoals (extra) opbrengsten en/of 'exploitatie'-winsten (met bijbehorende onvoorzien posten) niet meegenomen.

De kosten voor beheer en onderhoud zijn niet in de kostenraming opgenomen, maar zijn separaat weergegeven. Deze spelen weer wel een rol bij de afweging over uitwisselbare maatregelen.

Maatschappelijke baten zijn eveneens buiten beschouwing gelaten.

Hierna volgt een korte toelichting op de componenten uit de kostenraming.

15.3.1 Investeringskosten

Er is onderscheid gemaakt in de volgende onderdelen:

- ~ Standaard raming per maatregel. Het betreft hier investeringskosten minus investeringsbaten. De gekwantificeerde risico's op maatregelniveau zijn hierbij inbegrepen. De kosten voor de (verdere) uitvoering van de planstudiefase en realisatiefase zijn eveneens meegenomen (het gaat hier vooral om personele kosten);
- ~ Projectonvoorzien (technisch);
- ~ Projectonvoorzien (bestuurlijke keuzen).

Na afronding van de PKB-procedure dienen planstudies op projectniveau te worden uitgevoerd en eventueel meerdere m.e.r.-procedures te worden doorlopen voordat tot realisatie van de maatregelen kan worden overgegaan. In de kostenraming is rekening gehouden met het feit dat er in de toekomst nog planstudies (op maatregelniveau of combinatie van maatregelen) dienen te worden uitgevoerd.

15.3.2 Onzekerheidsmarge

Op basis van de PRI-systematiek wordt een onzekerheidsmarge berekend die past bij de fase waarin het project Ruimte voor de Rivier verkeert. Bij voorliggende PKB bedraagt de onzekerheidsmarge +/- 37% op het totale bedrag. De onzekerheidsmarge kan zowel positief als negatief uitvallen.

De onzekerheidsmarge is gedefinieerd als de bandbreedte, met een slagingskans van 68%, waarbinnen de uiteindelijke kosten van het project Ruimte voor de Rivier zullen vallen. Deze onzekerheidsmarge mag niet op de verschillende onderdelen/componenten van de kostenraming worden geprojecteerd, alleen op het totaal.

15.3.3 Investing

De kosten voor de realisatie van de maatregelen zoals opgenomen in het Basispakket zijn geraamd en tellen per traject op tot de hieronder genoemde (afgeronde) bedragen. Deze investeringsbedragen bevatten eveneens de aan de maatregel toegerekende kosten voor de (verdere) uitvoering van de planstudiefase en realisatiefase. Deze werkwijze is conform de binnen het Ministerie van Verkeer en Waterstaat geldende normen ten aanzien van de wijze van ramen (PRI-systematiek).

Tabel 15.2 Kostenraming van het Basispakket

Traject met samenhangende maatregelen	Kostenraming (PRI) Euro, prijspeil medio 2005
Het splitsingspuntengebied: Boven-Rijn/Waal (tot en met Nijmegen), Pannerdensch Kanaal en Neder-Rijn (tot en met Arnhem / sluis Driel), IJssel tot de brug in de A12 (incl. Hondsbroekse Pleij)	€ 414 mln
Waal (vanaf Nijmegen tot de A27 bij Gorinchem)	€ 117 mln
Benedenrivierengebied vanaf Gorinchem en Heusden tot aan de Deltawerken (incl. Zuiderklip)	€ 579 mln
Neder-Rijn (vanaf Arnhem/sluis Driel) en Lek	€ 173 mln
IJssel	€ 496 mln
Sub-totaal	€ 1.779 mln
Bestuurlijke keuzen	€ 221 mln
Projectonvoorzien (technisch)	€ 163 mln
Totaal	€ 2.163 mln
Planstudies t/m PKB dl.4 en Lopende Projecten	€ 57 mln
Totale raming	€ 2.220 mln
Onzekerheidsmarge (+/- 37%)	+/- € 821 mln

Bij een onzekerheidsmarge van 37% is de bandbreedte als volgt:

onzekerheidsmarge	laagste waarde	raming	hoogste waarde
37%	€ 1.399 mln.	€ 2.220 mln.	€ 3.041 mln.

Aan het bedrag van de raming moeten de kosten voor het opstellen van de PKB en de kosten voor de lopende projecten worden toegevoegd. Dit betreft een bedrag van € 57 miljoen. De totale raming komt daarmee op een bedrag van € 2.220 miljoen (prijspeil 2005).

15.3.4 Raming ten opzichte van budget

Het beschikbare budget bedraagt € 2.219 miljoen gebaseerd op het prijspeil 2005. De totale raming bedraagt € 2.220 miljoen, inclusief een prijspeilaanpassing van € 62 miljoen (ca. 3%).

Zoals eerder aangegeven bevatte de budgetzijde al een taakstelling van € 100 miljoen waaraan thans € 1 miljoen wordt toegevoegd (prijspeil 2005). Om deze te realiseren worden 2 routes onderkend:

- ~ Europese Structuurfondsen: Waterbeheer is een van de belangrijke thema's binnen de Europese Structuurfondsen 2007-2013. Het kabinet wenst dan ook gebruik te maken van de mogelijkheden die de toekomstige Structuurfondsen bieden voor de uitvoering van de maatregelen binnen het Programma Ruimte voor de Rivier.
- ~ Vervoltraject bestuurlijke keuzen: Het kabinet gaat er vanuit dat in het vervoltraject na de PKB-procedure daar waar mogelijk de nog resterende bestuurlijke keuzen gemaakt worden, zodat de daarmee samenhangende kosten kunnen worden beheerst, respectievelijk verlaagd. Het omgekeerde geldt uiteraard ten aanzien van de positieve kansen.

15.3.5. Beheer en onderhoud

De kosten voor beheer en onderhoud zijn geraamd op € 179 miljoen (gekapitaliseerd). Het betreft hier extra kosten boven op de bestaande beheer- en onderhoudskosten. Dit leidt tot jaarlijkse kosten van gemiddeld zo'n € 7,3 miljoen. Voor deze kosten zal na 2015 nog dekking moeten worden gevonden. Conform de PRI-systematiek is geen onzekerheidsmarge berekend voor deze beheer- en onderhoudskosten. De onzekerheidsmarge is evenwel gegeven de fase nog groot en wordt geschat op +/- 60%.

De risico's ten aanzien van beheer en onderhoud zijn kwalitatief opgenomen in het risicoregister.

15.4 Risico's en beheersmaatregelen

15.4.1 Soorten risico's

De risico's die zich kunnen openbaren in de verdere planstudiefase en uitvoeringsfase voor het project zijn zo goed en volledig mogelijk benoemd (gekwantificeerd) en opgenomen in een risicoregister.

Bij het opzetten van het risicoregister is gebruik gemaakt van kennis en ervaring van andere vergelijkbare grote infrastructurele projecten.

Aan de risico's zijn beheersmaatregelen gekoppeld om er voor te zorgen dat de kans dat een risico zich voordoet zo klein mogelijk is en om het – als het zich voordoet – zo goed mogelijk te beheersen (zie de volgende figuur).

Figuur 15.3 Schematische weergave van soorten risico's en wijze van beheersing

De risico's zijn zo zoveel mogelijk gekwantificeerd. De risico's die niet zijn gekwantificeerd zijn dan ook niet meegenomen in de kostenraming, maar opgenomen in de lijst 'Uitgesloten risico's'.

Voor de risico's die wel zijn gekwantificeerd is een onderscheid gemaakt tussen risico's op maatregelniveau en op projectniveau:

- ~ De risico's op maatregelniveau⁵ zijn verwerkt in opslagen op maatregelniveau en meegenomen in de 'Standaardraming per maatregel'.
- ~ De gekwantificeerde risico's op projectniveau zijn maatregeloverstijgend en zijn geraamd op basis van het principe kans x gevolg. Bij deze risico's is een onderscheid gemaakt tussen 'projectonvoorzien (technisch)' en 'bestuurlijke keuzen':
 - ~ De risico's onder de kop 'projectonvoorzien (technisch)' hebben betrekking op uitvoerings-technische zaken dan wel op risico's die vanuit effectief (technisch) projectmanagementniveau zijn te beheersen. Deze dienen vanuit de projectorganisatie de nodige aandacht te krijgen bij het voorbereiden en uitvoeren van het project. Deze tellen op tot een bedrag van € 163 miljoen (kans x gevolg) en zijn verwerkt in de investeringskosten.
 - ~ De risico's onder de kop 'bestuurlijke keuzen' betreffen risico's die invloed hebben op het project Ruimte voor de Rivier maar waarvan door de auditor is vastgesteld dat de keuze voor - en de uitvoering van bijbehorende beheersmaatregelen buiten de beïnvloedingsfeer ligt van de projectorganisatie zoals die onder verantwoordelijkheid van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat nu en straks verantwoording zal afleggen aan de Tweede Kamer. In de praktijk betekent dit dat het mede aan andere departementen, provincies, gemeenten en waterschappen ligt in hoeverre een kostenreducerende bestuurlijke keuze genomen wordt. Door vooraf goede (en sluitende) afspraken te maken over deze bestuurlijke keuzen met de bevoegde gezagen kunnen de benoemde risico's sterk gereduceerd worden en daarmee ook goed beheerst.

⁵ Voorbeelden van risico's op maatregelniveau zijn:

- ~ Erosie nabij zomerkaden en dijken door de aanleg van nevengeulen. Dit kan het nodig maken om beschermde maatregelen te nemen.
- ~ Door de aansluiting van maatregelen met de bestaande infrastructuur kan het noodzakelijk worden om extra geluidswerende voorzieningen tijdens uitvoering te realiseren.

De categorie bestuurlijke keuzen telt op tot een totaalbedrag van € 221 miljoen. Dit bedrag is zo goed mogelijk ingeschat en door de auditor gevalideerd, maar blijft vooralsnog onzeker. Ten aanzien van deze risico's is – nu op een aantal terreinen nog geen keuzen gemaakt kunnen worden – uitgegaan van een kans van optreden van 100% bij negatieve kansen (risico's) en van een kans van optreden van 0% bij positieve kansen. Indien in de loop van het vervolgproces deze keuzen wel gemaakt kunnen worden, zal de kans van optreden op respectievelijk 0% dan wel 100% worden gezet en het bijbehorend bedrag respectievelijk worden verlaagd dan wel verhoogd.

15.4.2 Detaillering bestuurlijke keuzen

De volgende bestuurlijke keuzen, inclusief bijbehorende beheersmaatregelen en financiële consequenties, worden onderkend. Tussen haakjes wordt het bedrag genoemd als er geen bestuurlijke keuze wordt gemaakt en het risico zich daadwerkelijk (volledig) voordoet:

- 1 Oplegging extra regionale politiek-bestuurlijke randvoorwaarden aan uitvoeringsvolgorde (€ 25 miljoen):
Bevoegde gezagsorganen zouden in verband met bijvoorbeeld tijdelijke negatieve hydraulische effecten en/of tijdelijke negatieve effecten op natuur eisen kunnen stellen aan de uitvoeringsvolgorde. Het achterwege laten van deze eisen kan de kosten reduceren.
- 2 Overdracht gerealiseerde werken aan eindbeheerders (€ 50 miljoen):
Door het herbevestigen van bestaande afspraken ten aanzien van beheer en onderhoud met eindbeheerders als Staatsbosbeheer, Waterschappen, Rijkswaterstaat, (landgoed)eigenaren, kan het risico dat eindbeheerders het object niet over willen nemen, sterk worden gereduceerd. Hiermee wordt voorkomen dat er mogelijke onduidelijkheden zijn ten aanzien van de eisen die eindbeheerders zullen stellen aan het ontwerp.
- 3 Kosten archeologisch onderzoek boven de 1%-afpraak met OC&W (€ 0 miljoen):
De kosten van archeologisch onderzoek en eventuele vondsten boven de 1%-afpraak drukken niet op het budget van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat (Verdrag van Malta).
- 4 Benutten kans van reeds opgekochte staatsgronden (€ 0 miljoen):
Er is op dit moment nog onvoldoende inzicht in de mate waarin de te verwerven gronden reeds in het bezit

zijn van overheden. Het ter beschikking stellen van deze gronden (om niet, of tegen een gereduceerde kostprijs) aan het project kan mogelijk een kostenbesparing opleveren.

- 5 Provinciale heffingen op stortplaatsen – ‘nazorghheffing’ (€ 56,2 miljoen):
Er worden door provincies heffingen op stortplaatsen voor grond gehanteerd. Provincies zijn verantwoordelijk voor het vaststellen van de hoogte van de heffing.
- 6 Bestuurlijke afspraken met betrekking tot Veur-Lent:
Met de gemeente Nijmegen zijn afspraken gemaakt over schadecompensatie als gevolg van planaanpassing voor een bedrag van € 49 miljoen.
- 7 Doorwerking EU-richtlijn met betrekking tot grondwater (€ 25,3 miljoen):
De EU Kaderrichtlijn Water (KRW) en de daarbij behorende Grondwaterrichtlijn kan aanleiding zijn tot het aanbrengen van voorzieningen bij gronddepots ter voorkoming van verontreiniging van het grondwater. Uitgaande van het basisprincipe van de KRW dat maatregelen moeten bijdragen aan een duurzaam gebruik van water en dat de kwaliteitssituatie ten opzichte van de huidige situatie verbetert, is dat risico met de door de nationale overheden op te stellen regelgeving mogelijk te beheersen.
- 8 Tijdsrisico (€ 10,5 miljoen):
Het project staat onder een behoorlijke tijdsdruk, hetgeen mogelijk zou kunnen leiden tot hogere kosten. Enerzijds kan deze tijdsdruk worden gereduceerd om cruciale maatregelen (bijvoorbeeld de aanwijzing van al dan niet tijdelijke depots) reeds nu in gang te zetten; anderzijds kan meer ruimte in de tijd mogelijk leiden tot kostenbesparingen enerzijds (bijvoorbeeld door een grotere kans op PPS-constructies) en additionele gelden anderzijds. Dit kan gerealiseerd worden door meer ruimte te creëren aan de voorkant, zo vroeg mogelijk starten met de planfase ('koplopers'), als aan de achterkant (meer tijd voor uitvoering).
Uit de uitvoeringstoets op de planning wordt zichtbaar dat uitvoeringstechnisch een probleem kan ontstaan indien niet tijdig in het kader van de Vogel- en Habitatrichtlijn kan worden gecompenseerd/ gemitigeerd. Om een overschrijding na 2015 te voorkomen wordt als beheersmaatregel opgenomen het kopen/huren van belendende percelen. De ingeschatte kosten hiervan bedragen € 10,5 miljoen met een kans van 100%. Eveneens ter reductie van dit risico werkt LNV aan 1 SBZ voor trekvogels.
Overige vertragingsfactoren kunnen betrekking hebben op de procedures die gerelateerd zijn aan depots voor

de berging van grond, de Vogel- en Habitatrichtlijn en het verwerven van grond.

15.4.3 Vervolgproces bestuurlijke keuzen

Met bestuurders zullen vooraf bindende afspraken gemaakt worden over de door hen verder te maken keuzen in het vervolgproces na het van kracht worden van de PKB. In vergelijking met andere (grote) projecten wordt bewust de keuze gemaakt om deze afspraken vooraf te maken en niet gedurende de uitvoering. Hierdoor worden de betrokken instanties maximaal geëngageerd om hun deel aan de PKB Ruimte voor de Rivier bij te dragen.

Het uitgangspunt is om alle keuzen te 'beheersen' zodat – in het meest gunstige geval - de aan deze risico's verbonden kosten gereduceerd kunnen worden tot 0 en de mogelijke baten gemaximaliseerd.

Gedurende het vervolgproces na het van kracht worden van de PKB kan de mogelijkheid bestaan voor betrokken instanties om uiterlijk bij de start van de uitvoering beheersmaatregelen vast te leggen in de vorm van bindende overeenkomsten met de Rijksoverheid. Afhankelijk van de bereidheid van betrokken instanties om deze overeenkomsten af te sluiten kan berekend worden welk deel van de bestuurlijke risico's tijdens de uitvoeringsfase niet beheerst kan worden en als onderdeel van de kostenraming blijft bestaan. Hiermee wordt ook duidelijk welke andere opties 'tot binnen budget brengen' alsnog noodzakelijk zijn om binnen het taakstellend budget te blijven.

Opgemerkt wordt dat de te sluiten overeenkomsten die invulling geven aan de afname van de bestuurlijke keuzen, object van een audit zullen zijn, opdat maximale zekerheid bestaat over de hardheid van de te maken afspraak voordat met de uitvoering wordt gestart.

15.4.4 Uitgesloten risico's

De volgende risico's/kansen zijn benoemd, maar niet gekwantificeerd en behoren daarmee tot de categorie 'Uitgesloten risico's'.

Risico's op het niveau van bestuurlijke keuzen

- 1 Eventuele (aanvullende) besluiten ten aanzien van de langetermijnvisie.
- 2 Extra kosten van de lopende projecten gaan alsnog drukken op het PKB-budget.
- 3 Het milieuhygiënisch kader rond grondverzet is vastgelegd met Actief Bodembeheer. Er is echter nog

een groot aantal knelpunten gesignaleerd, zoals het herverontreinigingsniveau en uitvoerbaarheid van Bouwstoffenbesluit. De verwachting is dat het kader gedurende (de uitvoering van) het project sterk zou kunnen wijzigen.

- 4 De eventuele mogelijkheid van initiatieven van derden, subsidies en marktbenadering (medefinanciering).
- 5 De positieve indirecte invloed op de kosten door het vinden van innovatieve uitvoeringsmogelijkheden en materialen. Het tijdig beschikbaar zijn van deze bronnen.
- 6 Aanvullende (niet waterstandverlagende) maatregelen benodigd ten gevolge van omgevingsinvloeden. Dit kan het gevolg zijn van inspraakprocedures, invloed politiek, bestuurders of omwonenden.
- 7 Afwijking van de huidige afvoerverdeling. In de scope van de PKB is de huidige afvoerverdeling een uitgangspunt. Mocht hiervan afgeweken worden, dan kan dit de nodige consequenties hebben.
- 8 Er wordt rekening gehouden met toereikende compensatie voor prijsstijgingen en/of inflatie.
- 9 Er is geen rekening gehouden met extra dijkverhoging om te anticiperen op taakstellingen van de lange termijn. De veiligheidsanalyse CPB of de wensen van waterschappen voor extra robuust ontwerpen kan aanleiding zijn voor hogere investeringsinspanning dan nodig voor de veiligheidsdoelstelling van deze PKB.
- 10 De realisatie van de uitvoering in 2015 is niet realiseerbaar als gevolg van vertraging in de politieke besluitvorming.
- 11 De sanering van de gehele puntverontreiniging bij het aansnijden van het hoogwatervrije terrein bij Meinerswijk.
- 12 De thans sterk in opkomst zijnde luchtproblematiek. Dit risico wordt als uitgesloten risico beschouwd zowel op het niveau van planvorming als op het uitvoeringsniveau. Wel kunnen op planniveau zonodig (complexe) maatregelen ontkoppeld worden, waardoor alleen de veiligheidstaakstelling resteert. Ook extra kosten voor roetfilters worden niet specifiek meegenomen. Indien een dergelijke maatregel verplicht wordt gesteld volgt uit de toegepaste indexeringsystematiek dat de daarmee samenhangende kosten in de budgetten en ramingen (gedeeltelijk) worden verwerkt.

Risico's als gevolg van veranderende wet- en regelgeving:

- 13 Door nieuwe (EU) regelgeving worden aanvullende maatregelen gevraagd.
- 14 Een aantal verleende vergunningen wordt met succes aangevochten bij Raad van State door belanghebbende. Er is nog geen juridische helderheid over de juridische/ wettelijke houdbaarheid van de principes van actief bodembeheer.
- 15 Als gevolg van veranderende wet- en regelgeving: het straks niet meer mogen gebruiken van grond die nu schoon is.
- 16 Zijdelingse instroom wordt niet als (positieve) kans meegenomen in het risicoregister. Dit is mede afhankelijk van wet- en regelgeving en de bereidheid van de regio's.

Risico's op het terrein van 'Financieel en markt':

- 17 Invloed van extreme marktwerking bij inschrijving, hierdoor kunnen de kosten dalen of stijgen.
- 18 Ongunstige planning met andere (grote) projecten op de markt.
- 19 Nieuwere en efficiëntere uitvoeringmethoden en/of technieken. Kosten kunnen door innovatieve technieken en werkmethoden dalen.
- 20 Faillissement van aannemer, ingenieursbureau en dergelijke.
- 21 Staking buiten de schuld van de aannemer.

15.5 Kwaliteitsborging

De kwaliteitsborging voor het project Ruimte voor de Rivier heeft veel aandacht gekregen. Er is een beheersplan opgesteld waarin de acties zijn opgenomen die noodzakelijk zijn om de kwaliteit van de PKB Ruimte voor de Rivier te garanderen. Hierbij dient rekening gehouden te worden met de fase waarin het project zich bevindt.

Het Audit Committee Ruimte voor de Rivier heeft – conform het Beheersplan – het auditprogramma vastgesteld. Op basis van eerdere ervaringen en resultaten wordt dit periodiek aangepast en uitgevoerd. Door middel van heraudits wordt vastgesteld in hoeverre eerdere aanbevelingen worden gevolgd.

In een (strategisch) planstudieproces van deze omvang kunnen, op basis van nieuwe inzichten en verdergaande concretisering, aanscherpingen worden aangebracht. Vanuit het project wordt enerzijds gezorgd voor het bieden

van ruimte aan deze nieuwe inzichten en anderzijds voor het scherper maken van de huidige ramingen.

Een onafhankelijk auditor ziet sinds de zomer van 2003 toe op de naleving van de geldende normen en de juistheid van de uitkomsten uit dit planstudieproces. Uitgangspunt daarbij is dat iedere mutatie op een eerder goedgekeurde kostenraming (inclusief marges en risico's) door de auditor moet worden beoordeeld op plausibiliteit en juistheid. Deze activiteit zal blijven voortduren ook gedurende de komende planstudiefase na het van kracht worden van de PKB.

Door de projectorganisaties worden alle tussentijdse mutaties verzameld en na goedkeuring op vaste peilmomenten verwerkt in de kostenramingen. Hiermee blijven de verschillende versies van kostenramingen inzichtelijk en zijn vergelijkingen per peildatum mogelijk.

Ná de PKB-procedure

16.1 Fasering van de besluiten

De besluitvorming over de in deze PKB opgenomen maatregelen kan onderscheiden worden in drie fasen. De eerste fase in de besluitvorming betreft de onderhavige PKB-procedure.

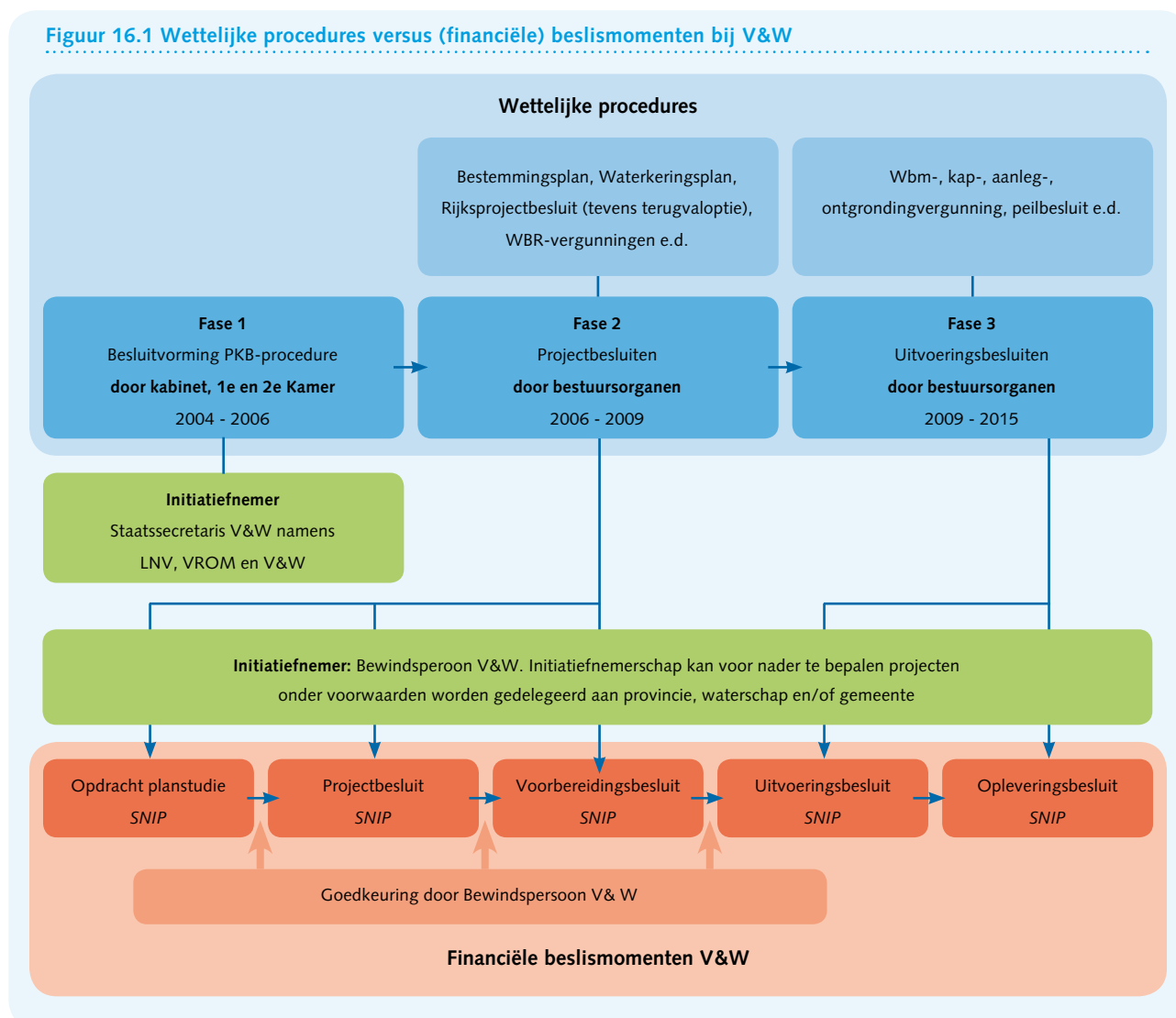
De tweede fase van de besluitvorming betreft de totstandkoming van de projectbesluiten door de daartoe bevoegde gezagen. Met een projectbesluit wordt een integraal besluit genomen ten aanzien van een specifieke maatregel of cluster van maatregelen op een nader aangegeven locatie. Deze bestuurlijke projectbesluiten PKB. De derde fase van de besluitvorming betreft de totstandkoming van de uitvoeringsbesluiten. Daarbij gaat het om de diverse specifieke besluiten die nodig zijn om het project

daadwerkelijk te realiseren, bijvoorbeeld de vergunningen die nodig zijn voor de graaf- of bouwwerkzaamheden.

Het kabinet heeft met regionale en lokale overheden bestuurlijke afspraken gemaakt om bepaalde projecten uit het Basispakket met voorrang uit te voeren, zogenoemde koploper-projecten. Dit betekent dat al vóór de vaststelling van de PKB door het kabinet met de planstudie voor de betreffende maatregel is begonnen. Het is de bedoeling dat bij een koploperproject tijdens de rit geen wisseling van de bestuurlijke wacht plaatsvindt. In principe wordt na de vaststelling van de PKB het project gerealiseerd onder verantwoordelijkheid van het bestuursorgaan dat reeds voordien verantwoordelijk was voor het project.

Figuur 16.1 Wettelijke procedures versus (financiële) beslismomenten bij V&W

Los van de te nemen besluiten binnen de wettelijke procedures die noodzakelijk zijn voor de realisatie van de maatregelen, dienen ook beslissingen te worden genomen over de financiering van de uitvoering van de maatregelen. Voor zover dit gebeurt vanuit de begrotingspost Ruimte voor de Rivier zullen deze beslissingen worden genomen door de daarvoor verantwoordelijke bewindspersoon van Verkeer en Waterstaat (Figuur 16.1).

16.2 Bestuursniveaus voor projectbesluiten

Zoals eerder opgemerkt, wordt deze PKB gevolgd door bestuurlijke projectbesluiten ten aanzien van de maatregelen opgenomen in het pakket voor de korte termijn. Met die projectbesluiten wordt op hoofdlijnen juridisch bindend beslist op welke wijze het project wordt gerealiseerd of vergund. Met het oog daarop wordt in deze PKB een overheidsinstantie, bevoegd gezag, aangewezen, die belast is met de zorg voor het nemen van het aangegeven projectbesluit en wordt tevens de desbetreffende

projectprocedure genoemd door het vermelden van de wet waarin deze is geregeld. Uitgangspunt bij de aanwijzing van overheidsinstanties is dat datgene wat verantwoord decentraal kan worden geregeld ook door het desbetreffende decentrale bestuur wordt verricht. Hierbij zijn mede de schaal en de aard van het project van belang.

Dit betekent dat, voor zover het versterkingen of verleggingen van primaire waterkeringen betreft, de in de Wet op de waterkering geregelde planprocedure wordt gevolgd, hetgeen met zich brengt dat de beheerder van de primaire waterkering, dat wil zeggen het desbetreffende waterschap, het plan vaststelt, onder goedkeuring van de provincie. Dit kan anders liggen indien de verlegging van de primaire waterkering een onderdeel is van een groter project, waarvoor met name de rijksprojectenprocedure wordt gevolgd.

Voor zover het werkzaamheden in de uiterwaarden betreft, is het uitgangspunt dat het project wordt gerealiseerd in het

kader van een bestemmingsplan van de betrokken gemeente, onder goedkeuring van de betrokken provincie. Eventueel kan, afhankelijk van de aard van het project, een provinciaal streekplan (of een wijziging daarvan) voorafgaan aan het bestemmingsplan. Het is denkbaar dat in een dergelijk streekplan concrete beleidsbeslissingen worden opgenomen, die door de betrokken gemeente bij het tot stand brengen van het bestemmingsplan in acht moeten worden genomen. In de gevallen waarin, om een dergelijk bestemmingsplan uit te voeren, een relatief groot aantal vervolgbeslissingen moet worden genomen, kan paragraaf 3 van de wettelijke regeling inzake de rijksprojectenprocedure van toepassing worden verklaard. Dit betekent dat voorzien wordt in een gecoördineerde, op bespoediging gerichte besluitvormingsprocedure met betrekking tot die vervolgbeslissingen.

Indien ten behoeve van een maatregel een project reeds is gestart vóór de totstandkoming van de PKB en een flink eind is gevorderd, is het niet wenselijk dat tijdens de rit een wijziging van de bestuurlijke wacht plaatsvindt. Alsdan wordt het project gerealiseerd onder verantwoordelijkheid van het bestuursorgaan dat reeds voordien verantwoordelijk was voor het project.

Voor het Rijk is een taak weggelegd daar waar het project wordt gerealiseerd met toepassing van de Wet beheer rijkswaterstaatswerken of de Ontgrondingenwet (ontgroning in rijkswateren). In beide gevallen is immers de Minister van Verkeer en Waterstaat het bevoegde gezag. Bij de voorbereiding van zodanige projectbesluiten worden de in aanmerking komende decentrale overheden betrokken.

De rijksprojectenprocedure, zoals geregeld in de Wet op de ruimtelijke ordening (Wro), kan worden toegepast als het gaat om maatregelen met een bovenlokale ruimtelijke dimensie of bovenlokale ruimtelijke effecten.

Voor toepassing van de rijksprojectenprocedure komen de volgende gevallen in aanmerking:

- 1 ingrijpende en complexe maatregelen, die een relatief groot gebied beslaan;
- 2 een samenstel van maatregelen, die qua hydraulische en ruimtelijke effecten een sterke samenhang hebben met elkaar, waarbij uit efficiency-oogpunt het aangewezen is dat hier één instantie, te weten het Rijk, het projectbesluit neemt;
- 3 projecten die op een gering maatschappelijk en bestuurlijk draagvlak in de desbetreffende regio kunnen rekenen of projecten die weliswaar aanvankelijk ter hand zijn genomen door een decentraal bestuursorgaan, maar waarvan de voortgang in het besluitvormingsproces zodanig traag verloopt dat alsnog de rijksprojectenprocedure moet worden gevolgd.

Ook bij de voorbereiding van rijksprojectbesluiten worden de andere in aanmerking komende overheden betrokken.

Aan de hand van bovengenoemde criteria is in de bij deze PKB behorende Bijlage per maatregel aangegeven welke overheidsinstantie belast wordt met de zorg voor het totstandbrengen van het desbetreffende projectbesluit en met toepassing van welke wet dat projectbesluit wordt gerealiseerd.

16.3 Vervolprocedures

16.3.1 Keuze procedures

De maatregelen die in het kader van deze PKB getroffen worden, kunnen in de volgende categorieën worden onderverdeeld.

Uiterwaardvergravingen

Voor zover het gaat om ontgroningen in uiterwaarden is in het algemeen het college van gedeputeerde staten van de desbetreffende provincie de bevoegde instantie. De beoogde rivierverruimende maatregel in de uiterwaarden betreft echter in alle gevallen meer dan de ontgroning. Een maatregel op grond van de Wet op de ruimtelijke ordening (Wro) is derhalve aangewezen: een bestemmingsplan, een streekplan(wijziging) of een rijksprojectbesluit.

Versterking of verlegging van een primaire waterkering

Voor versterking van een primaire waterkering is een plan ex artikel 7 van de Wet op de waterkering vereist. Een dergelijk plan wordt vastgesteld door de beheerder van een primaire waterkering (een waterschap). Het college van gedeputeerde staten in de desbetreffende provincie besluit omtrent goedkeuring van het plan.

Voor een dijkteruglegging geldt hetzelfde als bij een dijkversterking. Bij uitgebreide dijkterugleggingen, waarbij naast de aanpassing van het waterstaatswerk de inrichting van een gebied aan de orde is, kan nadrukkelijk ook de rijksprojectenprocedure in aanmerking komen. Hierbij is immers sprake van een ingrijpend en complex rivierverruimend project dat een relatief groot gebied beslaat en waarbij (verplichte) coördinatie in de procedures uiterst nuttig kan zijn.

Kribaanpassing

Kribverlaging is een technische maatregel die in het beheergebied van de Minister van Verkeer en Waterstaat plaatsvindt. Op grond van de Wet beheer rijkswaterstaatswerken is voor kribverlaging een Wbr-vergunning noodzakelijk van de Minister van Verkeer en Waterstaat.

Obstakelverwijdering

Bouwwerken, hooggelegen of begroeide terreinen, veerstoepten en, spoordijken zijn voorbeelden van obstakels voor de doorstroming van het water. Om deze obstakels te kunnen verwijderen of doorstromend te maken, moeten ze geheel of gedeeltelijk in eigendom verworven en geëmoveerd of aangepast worden. In het door de gemeenteraad vast te stellen bestemmingsplan (goed te keuren door gedeputeerde staten) moet, indien nodig, de bestemming worden aangepast aan de nieuwe functie 'waterstaatsdoeleinden'. Indien minnelijke verwerving niet slaagt, kan op basis van het bestemmingsplan onteigend worden en na het verkrijgen van de benodigde vergunningen de verwijdering of aanpassing plaatsvinden.

Zomerbedverdieping

Voor de ontgrondingen in de bij het Rijk in beheer zijnde rivieren, voor zover het het zomerbed betreft, is de Minister van Verkeer en Waterstaat bevoegd gezag op grond van de Ontgrondingenwet.

Hoogwatergeulen

De aanleg van hoogwatergeulen betreft ingrijpende en complexe rivierverruimingsprojecten, die een relatief groot gebied beslaan. De ruimtelijke inpassing ervan is ingrijpend en vereist een zorgvuldige afweging, vooral indien de maatregel wordt gecombineerd met andere regionale ontwikkelingen.

Voldaan wordt aan één van de in paragraaf 8.2 genoemde criteria om de rijksprojectenprocedure van toepassing te verklaren. De rijksprojectbesluiten worden vastgesteld door de Minister van Verkeer en Waterstaat, in overeenstemming met de Minister van VROM.

Berging

Voor berging van een hoogwatergolf in een gebied met bestaand oppervlaktewater kan het nodig zijn een sluis aan te passen, een dijk te versterken of het peilbeheer te wijzigen waarvoor dan de benodigde besluiten moeten worden genomen door de daartoe bevoegde waterbeheerders.

Depots voor berging grond

De rijksprojectenprocedure (paragraaf 2 en 3 van de wettelijke regeling) kan op de besluitvorming omtrent de voor de rivierverruiming benodigde gronddepots van toepassing worden verklaard. Ook kunnen gronddepots in het kader van een streekplanaanpassing worden gerealiseerd.

16.3.2 Terugvaloptie

Op de besluitvorming omtrent enkele maatregelen genoemd in de Bijlage bij de PKB is de rijksprojectenprocedure direct van toepassing. Voor maatregelen waarbij in eerste instantie een ander projectbesluit dan een rijksprojectbesluit is gekozen, zal alsnog een rijksprojectbesluit worden voorbereid vanaf het moment dat de Minister van Verkeer en Waterstaat, in overeenstemming met de Minister van VROM, heeft vastgesteld dat niet in het jaar genoemd in de Bijlage, kolom 'Projectbesluit uiterlijk' het projectbesluit tot stand is gekomen of niet vóór de in kolom 'Uitvoeringsperiode' genoemde uitvoeringsperiode de benodigde uitvoeringsbesluiten tot stand zijn gekomen.

Indien het er naar uitziet dat niet tijdig het projectbesluit of de uitvoeringsbesluiten door het regionale bestuursorgaan zal worden genomen, kan de Minister van Verkeer en Waterstaat om tijdverlies te voorkomen alvast een aanvang maken met de benodigde voorbereidingen van een ontwerp-rijksprojectbesluit.

16.4 Planstudiefase en uitvoeringsfase

16.4.1 Planning

Met de realisatie van de maatregelen die deel uitmaken van het Basispakket moet uiterlijk eind 2015 de in deze PKB geformuleerde veiligheidsdoelstelling bereikt zijn. In de Bijlage, bladen 1 tot en met 3, behorende bij de hoofdtekst van deze PKB wordt - opgesplitst per traject en per maatregel of cluster van samenhangende maatregelen - aangegeven hoe dit in de tijd zijn beslag zal krijgen. In de tabel wordt aangegeven wanneer het eind van de planstudiefase is voorzien en wanneer de daadwerkelijke uitvoering zelf is gepland. In de figuur 'Planning van de realisatie van de maatregelen Korte Termijn' is dit nader grafisch weergegeven. Na het nemen van het projectbesluit in het kader van de te volgen wettelijke procedure na afronding van de planfase kan de voorbereiding van de uitvoering starten. Ook geeft de tabel indicatief aan welke instantie als opdrachtgevend bestuursorgaan is voorzien.

In de planstudiefase, na het van kracht worden van de PKB, zal een nadere uitwerking worden gegeven aan de planning van de volgorde van uitvoering van de verschillende maatregelen.

Na vaststelling van de PKB is een periode van circa negen jaar beschikbaar voor de realisatie daarvan. Gezien de omvang en de complexiteit van het maatregelenpakket zal tijdige uitvoering alleen mogelijk zijn wanneer strak de hand

gehouden wordt aan de in deze PKB gepresenteerde planning.

De volgende onderdelen zijn voornamelijk bepalend voor de doorlooptijden in de planning:

~ **Procedures**

Binnen de planning zijn twee bezwaarprocedures voorzien. Ten eerste zal rekening moeten worden gehouden met een procedure voor de Raad van State als bezwaar op een publiekrechtelijk besluit dat de basis vormt voor de daadwerkelijke uitvoering zoals het bestemmingsplan of het dijkverbeteringsplan. De tweede procedure komt na de vergunningverlening mogelijk nog gevolgd door een Raad van State-procedure. Gezamenlijk kan dit twee en een half jaar in beslag nemen. Niet bij alle projecten zal dit het geval zijn. Bij projecten waar de rijksprojectenprocedure van toepassing wordt verklaard, kan door coördinatie van de procedures de doorlooptijd beperkt worden.

~ **Natuurbescherming**

Een projectbesluit voor een maatregel wordt pas genomen wanneer de bijbehorende mitigatie of compensatie gewaarborgd is.

Het tijdig nemen van de project- en uitvoeringsbesluiten wordt verzekerd door de mogelijkheid van het toepassen van de rijksprojectenprocedure. Ten aanzien van waterkeringen kan het tijdig treffen van een maatregel worden verzekerd door de mogelijkheid van een aanwijzing door de Minister van Verkeer en Waterstaat als bedoeld in artikel 6a van de Wet op de waterkering. Daarnaast is bij het bepalen van het budget voor uitvoering van de PKB in de mogelijkheid voorzien dat het voor mitigatie of compensatie nodig kan blijken gronden aan te kopen en zonodig in te richten buiten de nu in de PKB aangeduide gebieden voor de maatregelen.

~ **Depots voor grond**

Vanuit de uitvoeringslogistiek is een belangrijk aandachtspunt het beschikbaar krijgen van voldoende gronddepots (depots) ten behoeve van de berging van grond die onder meer vrijkomt bij de uiterwaardvergravingen.

~ **Grondverwerving**

Onteigeningsprocedures kosten veel tijd en kunnen formeel pas starten na vaststelling van bijvoorbeeld het bestemmingsplan of een dijkverbeteringsplan. Door een goed gepland anticiperend aankoopbeleid waarbij voortvarend door middel van minnelijke verwerving vastgoed in het plangebied wordt verworven, al dan

niet gebruikmakend van uitrustinstrumenten, kan grote tijdswinst worden geboekt. Het kan bovendien bijdragen aan draagvlak voor de maatregel. Het zoeken naar ontwerptimalisaties waarbij aankoop van vastgoed voorkomen kan worden en het benutten van uitrustmogelijkheden, kan voorkomen dat de grondverwerving het kritische pad in de planning gaat bepalen.

De daadwerkelijke uitvoering van het grootste deel van werken staat gepland over een korte periode van 2009 tot en met 2015. Dit betekent dat de procedures voor de benodigde project- en uitvoeringsbesluiten vóór die tijd moeten zijn doorlopen. Vooral wanneer meerdere partners in het kader van medefinanciering betrokken zijn, zal een strikte discipline in de voorbereiding van die besluiten noodzakelijk zijn.

De logistiek van het grondverzet, waarbij gezocht zal worden naar het zoveel mogelijk maken van werk met werk, zal invloed hebben op de uitvoeringsvolgorde. Daarnaast zullen hydraulische overwegingen en minimalisering van extra beheer en onderhoud belangrijke randvoorwaarden stellen aan de planning.

16.4.2 Functies binnen ruimtelijke maatregelen

In de Bijlage bij de PKB is per rivierverruimende maatregel aangegeven wat de voorziene toekomstige functie is van het gebied dat met het nemen van de maatregel is gemoeid, nadat de maatregel is uitgevoerd. Het gaat hier om de hoofdfunctie van het gebied. De provincie die het aangaat, wordt gevraagd om bij de vastlegging van de functie(s) in het streekplan rekening te houden met deze hoofdfuncties.

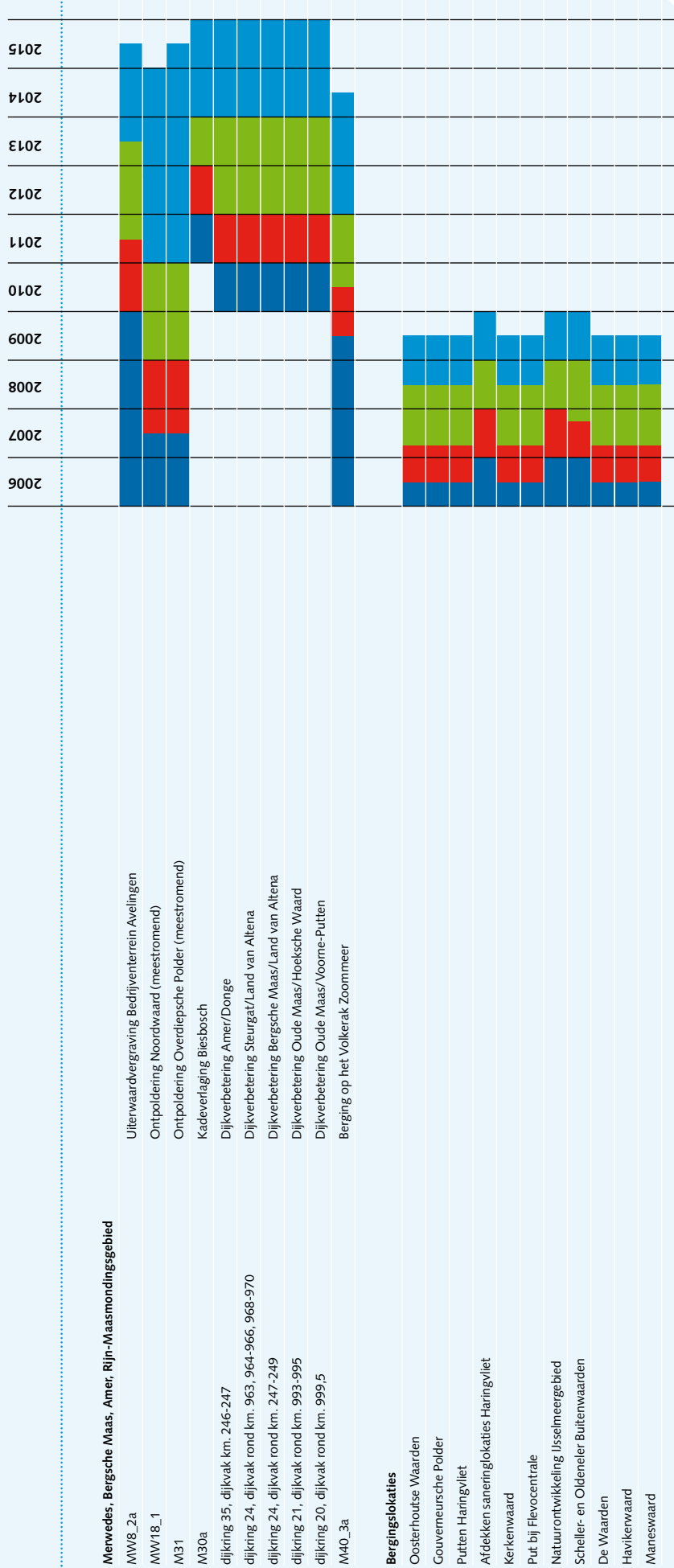
Pas bij de voorbereiding van de vervolgbesluiten na het van kracht worden van de PKB vindt de verdere uitwerking van de maatregelen plaats en wordt duidelijk in hoeverre en waar de functies hun plaats krijgen. Bij het globaal ontwerpen van de maatregelen, ten behoeve van deze PKB, is een aantal randvoorwaarden en uitgangspunten gehanteerd. De voornaamste daarvan zijn:

- ~ een optimale doorstroming van het water
 - ~ de minimalisatie van de hoeveelheid vrijkomende verontreinigde grond
 - ~ het voorkomen van dijkinstabiliteit
 - ~ het handhaven van de bereikbaarheid van woningen en bedrijven
 - ~ het zoveel mogelijk ontzien van beschermde natuur-, landschaps- en cultuurhistorische waarden.
- In de uitvoeringsfase komen deze in de PKB geformuleerde uitgangspunten en randvoorwaarden opnieuw aan de orde.

Planning van de realisatie van de maatregelen Korte Termijn

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Boven-Rijn/Waal										
1503					afhankelijk van gedrag afvoerverdeling					
1504					afhankelijk van gedrag afvoerverdeling					
Krib-W1a										
Krib-W2										
Krib-W3										
Krib-W4										
W45_W48_4a										
50009a										
Pannerdensch Kanaal, Neder-Rijn/Lek										
R09_1_La										
R22-2										
R24_1a										
5301b										
R43-R44-R46-R49_3										
dijkring 45, dijkvak rond km. 905-907										
dijkring 43, dijkvakken rond km 878, 879-881, 892, 904.5, 906, 907, 908-910, 910.5, 913-914, 915, 916-917, 922-924, 925-928										
dijkring 47, dijkvak rond km. 881-883										
dijkring 43, dijkvakken rond km. 930-931, 932-936, 937-938, 939, 942										
dijkring 16, dijkvakken rond km. 943-948, 949, 950-956,										
958-965, 966-972, 980										
dijkring 15, dijkvakken rond km. 958, 959-960, 961.5, 963-964, 965-967, 968-969, 971										
IJssel										
Y31-Y33-Y34_1a										
Y36_Y37_Y39_2a										
50006c										
Y49_2b										
20509d										
20505d										
50007c										
Zblj										

Planning van de realisatie van de maatregelen Korte Termijn

Toelichting

- Besluitvorming PKB Ruimte voor de Rivier en SNIP 2a (Variantkeuze)
- Planfase tot SNIP 3 (Projectbesluit)
- Procedures tot SNIP 5 (Uitvoeringsbesluit)
- Uitvoering (hydraulisch effect bereikt)

Toegepaste beheersmaatregelen:

- 1 ingeval twee RvS procedures, de laatste tot een half jaar teguggebracht.
- 2 planstudies verkort conform bestuurlijke overeenkomsten: alternatievenstudie: één jaar planuitwerking: één jaar
- 3 uitvoering zodanig dat hydraulisch effect op tijd is bereikt.
- 4 Geen koppeling vanwege VHR

Een heel belangrijk aandachtspunt bij het bepalen van wat er wel en wat er niet mogelijk is qua inrichting van een gebied, heeft te maken met de mate waarin de inrichting de doorstroming belemmert. In meer technische termen: de ruwheid van het gebied is in hoge mate bepalend voor de hoogte van de bijdrage aan de taakstelling. Dit speelt onder andere als het gebied verandert van de functie landbouw naar de functie natuur.

Bij de globale ontwerpen, gemaakt ten behoeve van deze PKB, is uitgegaan van een relatief 'glad' ontwerp. De invulling voor natuur bestaat daarbij uit natuurlijk grasland met maximaal 2,5% struweel. Dit heeft ook consequenties voor het beheer. Vóór iedere winter zal er voor moeten worden gezorgd, dat het gebied weer in overeenstemming wordt gebracht met de uitgangspunten voor de inrichting. Een en ander zal moeten worden vastgelegd in een beheerplan dat onderdeel uitmaakt van een vergunning. Het gaat hier om een vergunning in het kader van de Wet beheer rijkswaterstaatswerken (Wbr). Hierin staan de (toekomstige) kenmerken van het betreffende gebied beschreven (wat is de hoogteligging en waar is de begroeiing voorzien) alsmede de wijze waarop instandhouding van deze kenmerken plaatsvindt. Uiteraard zal op de naleving hiervan worden toegezien.

De verbetering van de ruimtelijke kwaliteit zal bij de nadere uitwerking in de planstudies per maatregel/project gestalte krijgen door een integraal ontwerp waarbij de tijdens de voorbereiding van de PKB verworven kennis, inzichten en ideeën tot een goede afstemming tussen alle relevante functies moeten leiden. Daarbij zijn de in het Regionaal Ruimtelijk Kader gehanteerde principes samenhang en diversiteit leidende principes. Deze principes worden per riviertak uitgewerkt in concrete ruimtelijke beelden. Dit kan inzicht bieden in de wenselijkheid om in de planstudiefase maatregelen in één project te combineren voor die locaties waar samenhang leidt tot een meerwaarde voor ruimtelijke kwaliteit. De opgave vanuit ruimtelijke kwaliteit bij de planstudie zal zijn om door middel van creatief ontwerpen van maatregelen de ruimtelijke kwaliteit op het lokale niveau verder te verbeteren, zonder dat dit tot hogere kosten leidt of afbreuk doet aan de waterstanddaling. Verder zal bij de uitwerking van de maatregelen ná de PKB-procedure voor de inrichtingsplannen een definitieve passende beoordeling voor besluitvorming in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 plaatsvinden. In die gebieden waar de functie verandert naar natuur, zal naast het ontzien van beschermde waarden, de realisatie van de ontwikkelopgave uit het Strategisch Kader Vogel- en Habitatrichtlijn ter versterking van het Natura 2000-netwerk, worden nagestreefd.

Binnen het plangebied van de PKB kan en zal de behoefte aan compenserende maatregelen voor natuurwaarden

worden gerealiseerd. Dit zowel indien alleen het Basispakket wordt uitgevoerd als ook in het geval van uitvoering van het Basispakket waarvan onderdelen zijn vervangen door één of meer van de alternatieve maatregelen. Daarnaast voorziet de maatregel ontpoldering Noordwaard (meestromend) in voldoende compensatie voor andere maatregelen.

Een projectbesluit wordt pas genomen wanneer de bijbehorende compensatie gewaarborgd is; een maatregel - althans het gedeelte daarvan waarvoor compensatie benodigd is - wordt pas uitgevoerd als de compensatie gerealiseerd is. De functie van de maatregel ontpoldering Noordwaard (meestromend) is zowel hydraulisch als compenserend voor natuurbeschermingswaarden. Het tijdig nemen van de in de Bijlage opgenomen regionale projecten uitvoeringsbesluiten wordt verzekerd door de mogelijkheid van het toepassen van de rijksprojectenprocedure. Zo nodig wordt vooruitlopend op het rijksprojectbesluit voor de Noordwaard een apart projectbesluit genomen ten behoeve van de tijdige realisering van het compenserende onderdeel daarvan.

Voor alle maatregelen die betrekking hebben op de waterkeringen geldt dat het tijdig treffen ervan wordt verzekerd door de mogelijkheid van een aanwijzing door de Minister van Verkeer en Waterstaat als bedoeld in artikel 6a van de Wet op de waterkering.

16.4.3 Borging van beheer en onderhoud

Beheer van uiterwaarden

In de uiterwaarden vindt natuurontwikkeling plaats conform kabinetsbeleid. Voor de meeste natuurontwikkelingsprojecten is een vergunning door de rivierbeheerder afgegeven en is opstuwning van water als gevolg van deze natuur gecompenseerd. Sinds 1995 leveren natuurontwikkelingsprojecten ook een bijdrage aan rivierverruiming. De keuze van zowel natuurdoeltypen en precieze locaties als het beheer van projecten blijft een aandachtspunt bij het op peil houden van de veiligheid. Intensivering van beheer en handhaving door de betrokken beheerders en Rijkswaterstaat is nodig.

Ten opzichte van 1997 is in het rivierengebied landelijk (Maas en Rijn) sprake van een beheerachterstand van naar schatting enkele honderden hectares spontane forse vegetatie verspreid over verschillende terreinen in de uiterwaarden en de oeverzone. Tevens ontstaat door extensivering van het gebruik steeds meer 'ruw grasland', dat bij grote arealen invloed heeft op de waterstanden. Het

6 De totale oppervlakte van het winterbed (Rijntakken) betreft circa 30.000 ha.

gezamenlijk effect van deze vegetatie langs de rivier kan naar verwachting oplopen tot meerdere centimeters. Om dit opstuwend effect teniet te doen moet deze vegetatie met prioriteit worden gecompenseerd of verwijderd.

Het is echter niet zo dat door intensivering van het beheer maatregelen kunnen vervallen die nu in deze PKB zijn opgenomen. De waterstandverlaging die met intensivering van beheer bereikt kan worden - rekening houdend met natuurwetgeving - is in het algemeen onvoldoende of wordt niet op de locatie gerealiseerd waar het vanuit het oogpunt van veiligheid nodig is. Wel zal effectief beheer een belangrijk uitgangspunt zijn bij de verdere uitwerking van de maatregelen, zowel in de PKB-planstudies als in het kader van NURG of andere projecten in de uiterwaarden. Hierbij zal ook naar de effecten en mogelijkheden van intensivering van beheer 'rondom een maatregel' worden gekeken.

Duidelijk is dat nieuwe projecten in de uiterwaarden een additionele beheerinspanning vragen van zowel de rivierbeheerder als de (natuur)terreinbeheerder. Een inrichtingsproject zal over zijn gehele 'life cycle', dus inclusief beheerinspanning, worden beoordeeld voordat tot realisatie wordt overgegaan. Dit betekent dat in de planstudiefase expliciete aandacht wordt besteed aan de beheercriteria, de beheerkosten na afronding van het uitvoeringsproject, de eindbeheerder en de bijbehorende overdrachtsafspraken.

Afvoerverdeling

De afvoerverdeling zal worden gehandhaafd conform de beleidsmatig vastgelegde verdeling. Daartoe worden zonodig corrigerende maatregelen genomen. Sluipende veranderingen in het rivierprofiel kunnen leiden tot afwijkende afvoerverdelingen bij de splitsingspunten. Corrigerend beheer behoort dan in principe tot de taak van de rivierbeheerder.

Wanneer door het ontwerp en de uitvoeringsvolgorde van rivierverruimingsprojecten (tijdelijke) afwijkingen van de afvoerverdeling zouden ontstaan, dan draagt de projectorganisatie de zorg voor de noodzakelijke (tijdelijke) correcties. Dit wordt vooraf in de vergunning geregeld.

16.4.4 Borging van de ruimtelijke kwaliteit

Borging van ruimtelijke kwaliteit vraagt na vaststelling van deze PKB - in de ontwerp- en uitvoeringsfase - aandacht. Met in achtname van de verantwoordelijkheidsverdeling tussen het Rijk en decentrale overheden zal het Rijk, in nauwe samenwerking met andere partijen, het behoud en de versterking van de ruimtelijke kwaliteit op hoofdlijnen blijven toetsen.

Na afronding van deze PKB worden in nauwe samenwerking tussen de regio en het Rijk het Nationaal en het Regionaal Ruimtelijk Kader per riviertak nader uitgewerkt en met de geselecteerde maatregelen en ruimtelijke reserveringen geïntegreerd tot een 'masterplan', waarin de concrete ruimtelijke beelden worden gegeven. Hoewel het Rijk hiervoor verantwoordelijk is, wil het de regio de gelegenheid bieden hierbij het voortouw te nemen. In het 'masterplan' zijn samenhang en diversiteit leidende principes. Het gaat zowel om de samenhang tussen de maatregelen als de samenhang met andere ruimtelijke ontwikkelingen in de omgeving (binnendijks, buitendijks en het regionale watersysteem). Een goede afstemming met vigerende ruimtelijke plannen en planprocessen is van groot belang. Daarnaast dient het aspect beheer nadrukkelijk in de ontwerpprocessen te worden meegenomen. Door het Rijk wordt het initiatief genomen om in het kader van het Actieprogramma Ruimte en Cultuur samen met regionale overheden een snelle start te maken met een pilot voor de IJssel om een 'masterplan' voor deze riviertak te faciliteren.

De in het plan geformuleerde ruimtelijke beelden kunnen de basis vormen voor het opstellen van functionele programma's van eisen met ruimtelijke kwaliteitsaspecten en bij het beoordelen van nieuwe initiatieven, die zich na het in werking treden van de PKB aandienen. Daarbij kan gebruik worden gemaakt van een door het Rijk in te stellen onafhankelijk kwaliteitsteam om de overheden te adviseren en de inbreng van specifieke deskundigheden te waarborgen.

16.4.5 Organisatorische opzet planfase en uitvoering

Het project Ruimte voor de Rivier valt in de categorie 'grote projecten' en is daarom onderhevig aan de Procedureregeling Grote Projecten. In deze regeling is afgesproken dat de verantwoordelijke bewindspersoon van Verkeer en Waterstaat halfjaarlijks verantwoording aflegt over de voortgang aan de Tweede Kamer. Een belangrijk onderdeel hierbij is de financiële paragraaf. Vanuit de integrale verantwoordelijkheid van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat voor de beheerste realisatie van het project Ruimte voor de Rivier zullen de besluiten over de financiering van de planstudie en de realisatie worden genomen conform de binnen het Ministerie van Verkeer en Waterstaat geldende Spelregels voor Natte Infrastructuurprojecten (SNIP). Binnen het Ministerie zijn daarbij de volgende beslismomenten voorzien:

- ~ Opdracht planstudie
- ~ Variantkeuze
- ~ Projectbesluit en daarop volgend voorbereidingsbesluit uitvoering
- ~ Uitvoeringsbesluit
- ~ Opleveringsbesluit.

Met betrekking tot de vervolgstappen na het van kracht worden van de PKB is op decentraal niveau een rol weggelegd. De centrale regie zal liggen bij de verantwoordelijke bewindspersoon evenals de verantwoording naar de Tweede Kamer. Indicatief kan per maatregel of cluster van maatregelen voor het opdrachtgevend bestuursorgaan (verder genoemd 'initiatiefnemer') gedacht worden aan een verdeling als hierna voorgesteld.

Voor de dijkversterkingen zullen de waterschappen initiatiefnemer worden. Voor kribverlagingen en vergravingen in het zomer- en winterbed zal het Ministerie van Verkeer en Waterstaat initiatiefnemer zijn. Met betrekking tot de overige maatregelen kan het initiatiefnemerschap door de bewindspersoon van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat, onder voorwaarden, worden gedelegeerd aan een provincie of gemeente. De initiatiefnemer zal verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van de werkzaamheden en de voorbereiding van de besluiten op de succesvolle beslismomenten. Een beslissing zal steeds worden genomen na consultatie in de landelijke Stuurgroep Ruimte voor de Rivier (SRVR) en na een definitief akkoord door de eindverantwoordelijke bewindspersoon van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat.

Tussen de verantwoordelijke bewindspersoon van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat en de respectievelijke initiatiefnemers zullen voor het realiseren van de maatregel of een cluster van maatregelen overeenkomsten worden aangegaan. Hierin worden per fase afspraken gemaakt over de scope van de uit te voeren werkzaamheden, de tijdsplanning, de financiële kaders, de risicoverdeling en de beheersing daarvan en de kwaliteitsborging.

Het Ministerie van Verkeer en Waterstaat zal een projectorganisatie instellen, die zorg zal dragen voor de dagelijkse coördinatie met de initiatiefnemers. Daarnaast zal zij namens de Staatssecretaris verantwoordelijk zijn voor de kwaliteitsborging op de realisatie van de veiligheidstaakstelling en de daarmee samenhangende verbetering van de ruimtelijke kwaliteit en de beheersing van tijd en geld van het totale programma.

16.4.6 Vastgoedstrategie

Voor de uitvoering van de verschillende maatregelen is de vrije beschikbaarheid over grond noodzakelijk. In een aantal gevallen zullen opstallen moeten worden aangekocht en gesaneerd.

De wijze waarop de gronden en opstallen beschikbaar komen, hangt af van de aard en de urgentie van de maatregelen, de locatiegebondenheid en de bereidheid van

huidige eigenaren en gebruikers om medewerking te verlenen aan de uitvoering van de maatregel.

Initiatieven van private partijen om op privaat eigendom de gewenste maatregelen te realiseren worden in het kader van de programmatische aanpak ondersteund en zo nodig gefaciliteerd. Dit zal uiteraard steeds plaatsvinden met inachtneming van de dan vigerende regelgeving omtrent de Beleidslijn grote rivieren, Europese aanbestedingsregels, de wetgeving met betrekking tot natuurbescherming et cetera.

In een aantal nader te bepalen situaties zal met private partijen een schaderegeling worden getroffen in plaats van aankoop. Dit geldt zowel voor grond als voor opstallen. Voor opstallen is het antwoord op de vraag van belang met welke frequentie en in welke omvang de particulier te maken krijgt met (hoog) water in of rond zijn opstallen. Voor elke situatie zal uiteindelijk een maatwerkoplossing moeten worden gevonden.

Er zullen naar verwachting toch vele situaties zijn waarin de overheid de benodigde gronden en opstallen zal moeten verwerven.

Voor de categorie maatregelen dijkverlegging, dijkversterking en verwijderen van hydraulische obstakels zal voor het beschikbaar krijgen van de grond de onteigeningsprocedure worden gevolgd op grond van Titel II van de Onteigeningswet. Als onderdeel van deze procedure zal begonnen worden met minnelijke verwerving.

Voor de overige maatregelen waarbij ruimtebeslag aan de orde is, wordt in eerste instantie gekozen voor verwerving op basis van vrijwilligheid, al dan niet met toepassing van toeslagen op de vrije economische verkeerswaarde. Naarmate de beschikbaarheid van bepaalde grondpercelen cruciaal wordt voor het kunnen uitvoeren van gewenste maatregelen kan overwogen worden om het onteigeningsinstrument in te zetten.

Waar mogelijk wordt aansluiting gezocht op lopende of te initiëren gebiedsprocessen, zoals die onder meer in het kader van de Reconstructiewet of de in voorbereiding zijnde Wet inrichting landelijk gebied plaatsvinden, waarbij via inzet van het ruilinstrument een extra kwaliteitsimpuls gegenereerd kan worden voor meerdere functies.

Om met de uitvoering van de gewenste maatregelen op tijd te kunnen starten, zal voortvarend met vastgoedaankopen, vooruitlopend op de te nemen projectbesluiten, worden gestart. Dit zal met name het geval zijn wanneer daarmee unieke kansen op eigendomsverrijking in de gebieden waar maatregelen zijn voorzien, kunnen worden benut.

In het geval dat gewenste maatregelen voor het realiseren van veiligheid tegen extreem hoge rivierafvoeren uitgevoerd gaan worden op gronden die eigendom blijven van private partijen, zullen zekerheden moeten worden ingebouwd ten

aanzien van doelrealisatie en tijdigheid van uitvoering. Door middel van de bij de programmatische aanpak genoemde publiek-private overeenkomsten zal dit onder meer vorm kunnen krijgen.

16.4.7 Markt

Op basis van de PKB Ruimte voor de Rivier zal een overheidsinvestering van ruim twee miljard euro worden gedaan. Wanneer in het kader van de programmatische aanpak publieke en private initiatieven elkaar economisch kunnen versterken, respectievelijk als 'multiplier' kunnen fungeren, zal het investeringsniveau in het rivierengebied nog groter worden. Grote en kleine ondernemingen zullen de fysieke planning en uitvoering ter hand moeten gaan nemen.

Al tijdens de totstandkoming van de PKB hebben de initiatiefnemers gezamenlijk met de regionale overheden het initiatief genomen tot het doen van marktconsultatie. De consultatie was breed opgezet en betrof het ontgrondend bedrijfsleven, aannemers, projectontwikkelaars en adviesbureaus, maar ook gemeenten in het rivierengebied met plannen voor riviergerelateerde kansrijke projecten.

Naast het voor het voetlicht brengen van het voorziene maatregelenpakket en de mogelijkheden voor publieke en private partijen daarbij, had de consultatie ook tot doel om marktpartijen aan te laten geven aan welke eisen de PKB in hun visie zou moeten voldoen om bij de uitvoering ervan een gezonde marktwerking en participatie van het bedrijfsleven mogelijk te maken.

Ook na de vaststelling van de PKB zal doorgedaan worden om samen met de markt te zoeken naar optimale uitvoeringsmodaliteiten zoals onder meer zelfrealisatie, publiek-private samenwerkingsverbanden, co-financiering, DBFM-contracten en variaties hierop. Het spreekt voor zich dat hierbij steeds voldaan zal moeten worden aan de Europese en Nederlandse regelgeving rondom de aanbestedingen van overheidswerken.

VERBOODEN TOEGANG
PASSAGIERS

Koningin Juliana Toernooi
45 attractieve prijzen
gratis

VEERPONT
BRONKHORST

Nadere beschouwing en afweging van de mogelijkheden

Algemeen

17.1 Introductie

De inspraak op PKB deel 1 en het Milieueffectrapport (MER) heeft 2843 reacties opgeleverd. Als onderdeel van de procedure voor de milieueffectrapportage heeft de Commissie voor de milieueffectrapportage een toetsingsadvies uitgebracht over het MER. De VROM-raad en het College van Rijksadviseurs zijn uitgenodigd een advies over de PKB deel 1 uit te brengen. In PKB deel 2 zijn de hoofdlijnen uit de inspraak gepresenteerd en zijn de ontvangen adviezen opgenomen. In dit hoofdstuk worden de algemene thema's uit deze inspraakreacties en adviezen op hoofdlijnen weergegeven en van een kabinetsreactie voorzien. In de hoofdstukken 18 t/m 22 wordt de inspraak naar aanleiding van de maatregelen behandeld.

17.2 PKB deel 1

Uit de inspraakreacties en het bestuurlijk overleg is naar voren gekomen dat de meeste overheden tevreden zijn over het proces dat geleid heeft tot de samenstelling van het maatregelenpakket in PKB deel 1. Burgers geven aan het proces complex en onoverzichtelijk te vinden. Verschillende insprekers stellen voor om meer maatregelen uit het Regioadvies op te nemen in het kabinetsstandpunt (deel 3 van de PKB). Sommige insprekers zijn ontevreden dat dit niet al het geval was. Er zijn ook insprekers die naar invulling vragen van de ruimtelijke impuls die in het Regioadvies is aangekondigd.

Reactie van het kabinet

Het kabinet is er zich van bewust dat het bij deze PKB om een zeer omvangrijke en complexe operatie gaat, die voor vele burgers, die niet direct betrokken zijn geweest, moeilijk te volgen en te doorgronden kan zijn. Uit het feit dat vele overheden wel hun tevredenheid uitspreken over de inzichtelijkheid van het proces leidt het kabinet af dat het keuzeprocess van de maatregelen in ieder geval voor bestuurlijk betrokkenen goed te volgen is geweest. Uiteraard heeft het opstellen van het Regioadvies door de regionale overheden daarbij een positieve invloed gehad.

Dit laat onverlet dat het goed informeren en betrekken van burgers een permanent aandachtspunt blijft. In het vervolgetraject bij de uitvoering van de planstudies per maatregel / project dient een goede informatievoorziening en waar mogelijk betrokkenheid van de burger gewaarborgd te zijn.

Het kabinet staat positief tegenover de richting die in het Regioadvies is aangegeven, hetgeen ook blijkt uit de grote mate van overeenkomst tussen de visies op de lange termijn van het Regioadvies en de PKB. Voor de lange termijn bestaat er geen verschil van inzicht tussen regio en het Rijk dat meer ruimte voor de rivier noodzakelijk is en een ruimtelijke impuls voor het rivierengebied gewenst is. Vanwege het beschikbare budget en de beschikbare tijd tot 2015 kunnen echter niet alle ruimtelijke wensen uit het Regioadvies al op de korte termijn worden overgenomen.

17.3 MER

Er zijn weinig reacties op het MER binnengekomen.

De Commissie m.e.r. geeft aan dat naar haar oordeel het Referentie Alternatief Dijkversterking (RAD) te globaal is uitgewerkt. Hoe het RAD zich verhoudt tot de andere alternatieven op het gebied van doelbereik en milieueffecten zou in het MER niet goed tot uitdrukking komen. Daardoor is niet aangetoond hoe 'rivierverruiming' zich verhoudt tot 'dijkverhoging'. De Commissie geeft aan dat daarmee een geoptimaliseerd alternatief, waarin dijkverhoging wordt gecombineerd met op zichzelf staande maatregelen voor verbetering van de ruimtelijke kwaliteit, buiten beschouwing is gelaten. Deze variant zou een beter 'Meest Milieuvriendelijk Alternatief' (MMA) kunnen opleveren en mogelijk zelfs een ander Basispakket. De Commissie beschouwt het ontbreken van deze variant als een essentiële tekortkoming voor de besluitvorming. De commissie adviseert dit alternatief alsnog op te stellen.

Reactie van het kabinet

Het kabinet herkent de bovenstaande constatering van de commissie niet. Het kabinet deelt de opvatting dat het RAD globaler is bekeken, maar vindt dat logisch voor een

referentie-alternatief. Aan het verzoek van de commissie kan en wil het kabinet niet voldoen, omdat dit in strijd is met de keuze voor Ruimte voor de Rivier. Door het kabinet is – conform de Startnotitie MER – invulling gegeven aan de gewenste ‘trendbreuk’ om binnen de randvoorwaarden tijd en geld zoveel mogelijk rivierverruimende maatregelen te realiseren. Veiligheid en verbetering van ruimtelijk kwaliteit zijn daarbij gekoppeld.

17.4 Beleidslijn Ruimte voor de Rivier

In verschillende inspraakreacties is de relatie tussen de PKB en de Beleidslijn Ruimte voor de Rivier aan de orde gesteld. Men vraagt om duidelijkheid over de toepassing van de Beleidslijn Ruimte voor de Rivier in gebieden die niet gereserveerd zijn voor de PKB Ruimte voor de Rivier. Ook de Beleidslijn zelf heeft reacties opgeroepen. De Beleidslijn wordt niet flexibel genoemd en zou rigide worden toegepast, waardoor regionale ruimtelijke ontwikkeling geremd wordt. Men pleit voor aanpassing van de Beleidslijn om meer ontwikkelingen mogelijk te maken, waaronder bijvoorbeeld eenvoudige functieveranderingen of ontwikkelingen die bijdragen aan meer ruimte voor de rivier.

Reactie kabinet

De Beleidslijn Ruimte voor de Rivier is inmiddels aangepast en vervangen door de Beleidslijn grote rivieren, die op 14 juli 2006 in werking is getreden. Deze nieuwe beleidslijn zal meer ontwikkelingsgericht zijn, zonder dat de veiligheid in het rivierbed onder druk komt te staan. De beleidslijn is een afwegingskader ten behoeve van de vergunningverlening in kader van de Wet beheer rijkswaterstaatswerken (Wbr) en heeft als doelstelling om zowel de nu beschikbare bergings- en afvoercapaciteit als de mogelijkheden voor toekomstige maatregelen in het rivierbed te behouden. De PKB en de beleidslijn hebben dus een ander doel en zijn daarom niet geïntegreerd.

17.5 Doelstelling veiligheid

De veiligheidsdoelstelling wordt algemeen onderschreven. Wel worden ten aanzien van de trendbreuk verschillende opmerkingen geplaatst.

Uit sommige reacties blijkt dat twijfels bestaan over het bereiken van een trendbreuk met de door het kabinet voorgestelde maatregelen.

Anderzijds geven diverse reacties blijk van twijfel over de noodzaak van een trendbreuk. Ze geven aan dat het opvangen van hogere rivierafvoeren best kan geschieden door dijkverhoging. Blijkens de reacties is dat ingegeven door de volgende argumenten:

- ~ dijkverhoging is goedkoper dan rivierverruiming;
- ~ rivierverruiming betekent veel nadeel voor wonen, werken en recreëren in het rivierengebied;
- ~ rivierverruiming betekent veel grondverzet met nadelige gevolgen voor vogels, habitats, cultuurhistorie, et cetera;
- ~ dijkverhoging is eenvoudiger ruimtelijk inpasbaar.

Reactie kabinet

De trendbreuk is mede de aanleiding voor de PKB. Naar aanleiding van de inspraak en de adviezen is in deze Nota van Toelichting een apart hoofdstuk opgenomen, waarin de trendbreuk uitgebreid wordt gemotiveerd. Dit is in hoofdstuk 2 toegelicht.

17.6 Doelstelling ruimtelijke kwaliteit

Zowel uit de inspraak als uit de ontvangen adviezen blijkt steun voor de doelstelling om de ruimtelijke kwaliteit in het rivierengebied te verbeteren. De invulling van deze doelstelling roept wel reactie op. Insprekers zien graag nadere invulling van het begrip ruimtelijke kwaliteit. Ook zijn insprekers niet steeds overtuigd dat de maatregelen de ruimtelijke kwaliteit op bepaalde locaties ook daadwerkelijk verbeteren.

Tenslotte zijn twijfels geuit over het borgen van de ruimtelijke kwaliteit in de vervolgfase en worden voorstellen gedaan om ‘masterplannen’ per riviertak op te stellen en een onafhankelijk kwaliteitsteam in te stellen.

Reactie kabinet

In paragraaf 4.2 van deze toelichting wordt aangegeven dat ruimtelijke kwaliteit een veelomvattend begrip is. Het is sterk van de specifieke situatie afhankelijk welke rol deze waarden in de afweging spelen. Het zal duidelijk zijn dat de uitkomst daarvan niet alle betrokkenen volledig tevreden zal kunnen stellen.

Het kabinet heeft de aanbevelingen die worden gedaan voor het borgen van de ruimtelijke kwaliteit in de fase na de PKB overgenomen, zoals in de hoofdstukken 4 en 16 wordt uiteengezet.

17.7 Taakstelling

De keuze om voor de lange termijn uit te gaan van een maatgevende afvoer bij Lobith van 18.000 m³/s wordt door veel insprekers als onrealistisch beschouwd. Veel insprekers geven aan dat er bij een dergelijke afvoer al sprake is van een grote watersnood in Duitsland, waardoor de 18.000 m³/s bij Lobith niet gehaald zal worden. Verschillende insprekers wijzen naar de resultaten van de gezamenlijk Nederlands-Duitse studie en geven aan dat er op basis van die studie geen argumenten zijn om voor deze taakstelling

te kiezen. Ook de (effecten van) klimaatverandering, is volgens een aantal insprekers met te veel onzekerheden omgeven om reserveringen te rechtvaardigen. Dit brengt een aantal insprekers ertoe te pleiten voor uitstel van de reserveringen voor de lange termijn totdat meer zekerheid over de ontwikkelingen en taakstellingen bestaat.

Reactie kabinet

Hoe de maatgevende afvoer zich deze eeuw zal ontwikkelen is met grote onzekerheden omgeven. Er is voor gekozen om uit te gaan van een afvoer van 18.000 m³/s. Deze keuze is toegelicht in hoofdstuk 3 van deze Nota van Toelichting.

Gezien de grote ruimtelijke druk in Nederland vindt het kabinet het noodzakelijk om gebieden voor de toekomst te reserveren voor rivierverruiming. In hoofdstuk 6 wordt dit nader toegelicht.

17.8 Sectoren

Natuur

Insprekers wijzen er op – vooral met betrekking tot de IJssel – dat zij veel verwachten van het verwijderen van opslag van struiken en bomen uit het winterbed. Met dit, in de ogen van insprekers achterstallige, onderhoud zou voorkómen kunnen worden dat binnendijkse maatregelen of maatregelen op kwetsbare locaties in het winterbed genomen moeten worden.

Anderzijds zijn er reacties waarin wordt aangegeven dat een grotere bijdrage aan de natuurlijke kwaliteiten van het rivierengebied kan worden geleverd.

Reactie Kabinet

In paragraaf. 16.4.3. van deze Toelichting wordt aangegeven dat er weliswaar sprake is van een beheerachterstand, maar dat het niet zo is dat door intensivering van het beheer maatregelen uit het Basispakket kunnen vervallen.

Recreatie

Verschillende reacties geven aan dat het vertrekpunt bij de maatregelen zou moeten zijn, dat de mogelijkheden voor de recreatie en recreatievaart versterkt moeten worden. Een aantal locaties wordt expliciet benoemd.

Reactie kabinet

Aangezien de recreatieve aspecten betrokken worden bij de beoordeling van de ruimtelijke kwaliteit, is hiermee zowel bij ontwerp als de beoordeling rekening gehouden. Ook gedurende de vervolgfase na de vaststelling van de PKB, zullen de diverse planstudies deze aspecten mee nemen.

Scheepvaart

Enkele insprekers wijzen specifiek op de belangen van de scheepvaart. Zij zijn van mening dat het geven van ruimte aan de rivier niet ten koste mag gaan van een veilige scheepvaart, de huidige minimale vaardiepte en de aflaaddiepten voor de scheepvaart.

Reactie kabinet

Het uitgangspunt voor de PKB is geweest dat de scheepvaartbelangen niet geschaad worden. In het MER is ook geconstateerd dat het uitgevoerde scheepvaartonderzoek globaal van karakter was en tevens is nader onderzoek aangekondigd.

Landbouw

Vele individuele agrariërs en diverse landbouworganisaties hebben een inspraakreactie ingestuurd. Verschillende insprekers wijzen erop dat ruimtelijke kwaliteit niet alleen gevormd wordt door natuur, maar ook door de landbouw in het plangebied. De landbouw draagt volgens hen bij aan de openheid van het landschap en garandeert door goed beheer het behoud daarvan. Verschillende insprekers geven aan dat eventuele negatieve gevolgen voor landbouwgebieden gecompenseerd moeten worden. De landbouworganisaties zijn met name bezorgd over de mogelijke negatieve effecten op de landbouw.

Reactie kabinet

Bij de keuze van het toekomstig grondgebruik is rekening gehouden met de bijdrage aan de ruimtelijke kwaliteit die de landbouw kan leveren. Ook tijdens de vervolgfase na vaststelling van de PKB zullen deze aspecten in de planstudies aan de orde komen.

Doordat maatregelen zodanige veranderingen teweeg brengen, dat de economische rendabiliteit van de landbouwbedrijven te ver daalt kan een gebied soms beter worden ingericht voor een natuurfunctie. In deze PKB gaat het om meer dan 1000 hectare landbouwgrond.

Eventuele negatieve gevolgen voor de landbouw zullen volgens de geldende regels worden vergoed.

Grondeigenaren

Deze groep is van mening dat het particuliere grondbezit maximaal gerespecteerd dient te worden. Over de toekomstige rol van de grondeigenaar moet meer duidelijkheid ontstaan. Dit kan door bij de planstudies in overleg te treden met grondeigenaren, bijvoorbeeld over hun rol als particulier natuurbeheerder bij onttrekking van grond aan de landbouw. Bovendien zouden particulieren in aanmerking moeten komen voor aankoop van gronden om deze in te richten en te beheren.

Verschillende insprekers vragen om meer maatregelen in het buitendijkse gebied, omdat volgens hen grondeigenaren geïnteresseerd zijn in ontgronding en ontzanding. Dit kan leiden tot een kostenreductie. Andere insprekers stellen dat ook bij binnendijkse maatregelen een taak is weggelegd voor particuliere grondeigenaren bij inrichting en beheer.

Reactie kabinet

In deel 1 van de PKB stond bij de maatregelbeschrijvingen reeds aangegeven dat het kabinet over het beheer na de uitvoering van de maatregelen nog geen keuze maakt tussen particulieren of, in het geval van natuurontwikkeling, natuurbeherende instanties. In de vervolgfase kan daarover nader overleg plaatsvinden.

17.9 Juridische aspecten

Schade door kwel, vertrek bedrijven en bewoners en schaduwshade

Veel insprekers verwachten schade aan have en goed die kan ontstaan als gevolg van de maatregelen. Zij verwijzen naar mogelijke verplaatsing of beëindiging van overwegend agrarische bedrijven en naar de mogelijke verhuizing van bewoners. Ook wordt schade verwacht als gevolg van een toename van kwel in het binnendijkse gebied. Dit zou volgens de insprekers kunnen leiden tot schade voor landbouwbedrijven (vooral fruitteelt), woningen en natuur. Met name in West-Brabant wordt verwezen naar de afvoer van beken en andere waterlopen die door de maatregelen minder goed kunnen afwateren. Tenslotte verwijst men naar schaduwshade die volgens de insprekers nu al optreedt in de gebieden met reserveringen voor de langetermijnmaatregelen, doordat de woningen minder goed verkoopbaar zijn en minder op zullen brengen.

Reactie kabinet

Na de PKB zullen bestuursorganen besluiten nemen die uitvoering van de PKB-maatregelen mogelijk maken. In veel gevallen zijn het gemeenten die een bestemmingsplan herzien. Ook zullen bestuursorganen besluiten nemen tot het uitvoeren van een PKB-maatregel zoals een waterschap dat een waterkeringsplan vaststelt tot het verleggen van een dijk. Ten gevolge van deze besluiten kunnen belanghebbenden schade lijden. De bestuursorganen zullen de schade vergoeden die volgens de regeling daarvoor in aanmerking komt: bij bestemmingsplannen de regeling op grond van artikel 49 van de Wet op de ruimtelijke ordening (planschade), bij uitvoeringsbesluiten de nadeelcompensatieregeling van het bestuursorgaan. Waar gronden of bouwwerken nodig zijn voor het waterstaatswerk of waar de inbreuk op een recht daarop zeer groot is, zal tot aankoop en eventueel tot onteigening

worden overgegaan. Bij onteigening vindt volledige schadeloosstelling plaats.

Schadevergoeding ten gevolge van de uitvoering van een PKB-maatregel komt ten laste van het Rijk.

De PKB zelf is geen besluit ten gevolge waarvan schade vergoed zal worden. Schadevergoeding vindt plaats op basis van de genomen vervolgbesluiten omdat alleen deze vervolgbesluiten inbreuk (kunnen) maken op de rechten van belanghebbenden.

Schade als gevolg van het vooruitzicht op een besluit, zogeheten schaduwshade, wordt niet vergoed. Eerst moet een plan zijn vastgesteld en in werking zijn getreden om nadeel of planschade te kunnen veroorzaken, die als gevolg van het plan vergoed moet worden.

Regime reserveringen

Uit de inspraak komt naar voren dat men onduidelijkheid ervaart over het regime van de reserveringen voor de lange termijn. Men vraagt zich af of de economische ontwikkeling van een bedrijf, of zelfs van een regio niet op slot gezet wordt. Ook vraagt men zich af welke meerwaarde deze reserveringen hebben boven de reserveringen die al in streekplannen zijn opgenomen.

Reactie kabinet

In de PKB zijn ook gebieden gereserveerd waar voor de lange termijn mogelijk maatregelen nodig zijn. In hoofdstuk 6 is dit toegelicht.

Het is ongewenst dat op een dergelijke locatie een ontwikkeling plaatsvindt die de uitvoering van de PKB kan bemoeilijken. Geldende rechten blijven in stand. Aan regionale bestuursorganen wordt in de PKB gevraagd bij het vaststellen van hun plannen met de reservering rekening te houden.

In de PKB wordt voor de lange termijn rekening gehouden met nog hogere rivierafvoeren dan waarop het pakket maatregelen voor de korte termijn is gebaseerd. Daartoe is een maatregelenpakket opgesteld waartoe mogelijk in de toekomst zal worden besloten. Deze PKB bevat daartoe niet het besluit, maar wil wel voorkomen dat het in de toekomst onmogelijk wordt maatregelen voor de nog hogere rivierafvoer te nemen. De reservering houdt in dat gebieden waar naar verwachting op lange termijn maatregelen nodig zijn gevrijwaard worden van grootschalige en/of kapitaalsintensieve ontwikkelingen die het treffen van mogelijke toekomstige rivierverruimende maatregelen ernstig belemmeren.

In deze gebieden blijven, zoals gezegd, geldende rechten in stand. Aan regionale bestuursorganen wordt gevraagd in hun plannen geen grootschalige en/of kapitaalsintensieve ontwikkelingen toe te staan die het treffen van mogelijke toekomstige rivierverruimende maatregelen ernstig

belemmeren. Daardoor kunnen daar bijvoorbeeld geen nieuwe woonwijken of bedrijfsterreinen ontstaan. Omdat nog niet precies bekend is op welke gebieden de toekomstige besluitvorming over lange termijnmaatregelen betrekking zal hebben, is in deze PKB volstaan met een globale grensaanduiding: bij ontwikkelingen zal per gebied nader bekeken worden of een ontwikkeling doorgang kan vinden.

17.10 Aanvullend onderzoek

Bergingslocaties: nadere effectenstudie ter onderbouwing van de keuze

In het MER zijn verschillende locaties voor het bergen van licht en sterk verontreinigde overtollige grond (klasse 0/4) onderling vergeleken op een aantal milieuaspecten. De criteria die daarbij zijn gehanteerd, zijn afgeleid van het MER Baggerspeciebergings Gelderland (1992) en de aanvulling hierop uit 1995. Voor de locaties die alleen voor licht verontreinigde grond gebruikt zouden worden (klasse 0-2) is in het MER alleen een beperkte natuurbeoordeling uitgevoerd.

Ten behoeve van deze PKB is een aanvullende studie uitgevoerd naar de geschiktheid van de verschillende depotlocaties. Aanleiding voor deze aanvullende studie is:

- ~ De behoefte om alle locaties (dus ook locaties voor licht verontreinigde grond) op basis van een volledige milieubeoordeling te kunnen vergelijken.
- ~ De behoefte om de uitgevoerde natuur- en milieubeoordeling te verifiëren. Hiertoe zijn aanvullende gegevens verzameld, onder andere door inventarisatie op locatie. Ook is een aantal locaties opnieuw ingemeten om de potentiële bergingscapaciteit te controleren.
- ~ Het - mede op grond van de verzamelde aanvullende gegevens - iets gewijzigde beoordelingskader bij de criteria 'oppervlaktewater' en 'flora, fauna en ecosysteem'.

Per criteriumgroep is op basis van de aanvullende beoordeling een nieuwe voorkeursvolgorde opgesteld. De nieuwe beoordeling is gebaseerd op nieuwe gegevens uit de aanvullende inventarisaties die tussen PKB deel 1 en deel 3 - het kabinetsstandpunt - zijn uitgevoerd.

Op basis van de rangorde per criteriumgroep kan worden geconcludeerd dat de Marspolder, Redichemse Waard, Waarden van Gravenbol, Crobtsche waard, Gamerensche waard en Huissensche waard relatief minder geschikt zijn. Opvallend is dat de kleine zandwinplassen langs de IJssel, zoals Veenoord, Welsumer buitenwaard, Onderdijksche waard en de Waarden op de meeste criteria relatief goed

scoren. De bergingscapaciteit van deze plassen is echter beperkt.

Deze voorkeursvolgorde moet worden gezien als een relatieve rangorde. Een relatief lage rangordening hoeft niet te betekenen dat de betreffende plas ongeschikt zou zijn als depotlocatie. In 1995 is vastgesteld dat de 10 locaties die in het MER Baggerspeciebergings (1995) zijn beschreven, in principe allemaal ontwikkeld kunnen worden tot bergingslocatie.

Natuurbeoordeling bergingslocaties

Uit de VHR-toetsing van de bergingslocaties in de uiterwaarden komt naar voren dat er vanuit het oogpunt van de Vogel- en Habitatrichtlijn geen bezwaren zijn tegen het verondiepen van deze zandwinputten. Er zijn wel tijdelijke effecten te verwachten tijdens de uitvoering van de werkzaamheden. Het is echter niet aannemelijk dat er veel verstoring van soorten plaatsvindt, omdat het aanbrengen van de grond op een relatief extensieve wijze plaatsvindt (geen bewerking op de locatie).

Twee bergingslocaties liggen niet binnen de uiterwaarden. Uit de natuurbeoordeling (voortoets) blijkt dat er een passende beoordeling nodig is, omdat significante effecten niet uit te sluiten zijn:

- ~ Voor de locatie Flevopot blijkt dat de kwalificerende vogelsoorten gebaat zijn bij een grote waterdiepte.
- ~ Voor de locatie Haringvliet kan niet worden uitgesloten dat het bergen van grond (afdekken saneringslocaties) leidt tot significante effecten op de kwalificerende en overige relevante soorten.

Bij nadere uitwerking zal met deze randvoorwaarden rekening gehouden worden.

Kosteneffectiviteitanalyse

De kosteneffectiviteitanalyse van het onderhavige Basispakket wijst uit dat er langs de IJssel, Waal en Maas geen grote verschillen in pakketsamenstelling zijn in vergelijking met het maatregelenpakket uit PKB deel 1. De globale beoordeling van de pakketten langs IJssel en Waal blijft daarom onveranderd 'gemiddeld kosteneffectief' en de globale beoordeling van het pakket langs de Maas ongewijzigd 'goedkoop'.

Wel sterk veranderd is het pakket langs de Neder-Rijn/Lek. De grotere inzet van dijkversterking op dit traject heeft het mogelijk gemaakt om de rivierverruimende maatregelen te beperken tot de maatregelen met een relatief grote bijdrage aan de ruimtelijke kwaliteit. De kostenraming is daardoor veel sterker verlaagd dan de met de baten samenhangende standaardkosten. Het pakket langs de Neder-Rijn/Lek is daardoor nu 'goedkoop' geworden.

Afvoerverdeling over de Rijntakken

Een aantal reacties betreft de keuzen die ten aanzien van de afvoerverdeling zijn gemaakt. Deze reacties wijzen niet allemaal in dezelfde richting. Enkele insprekers zijn van mening dat de Neder-Rijn/Lek niet alleen op de lange termijn zou moeten worden ontzien, maar ook op de korte termijn. Er zijn ook insprekers die vinden dat juist de IJssel moet worden ontzien. In een aantal gevallen wordt naar voren gebracht, dat er bij het ontzien van Neder-Rijn/Lek en IJssel meer water over de Waal gestuurd zou moeten worden.

In de PKB is besloten om de afvoerverdeling over de Rijntakken, zoals die nu is, te handhaven. In een aanvullend onderzoek zijn twee opties nader bekeken.

In de eerste optie is aangenomen dat de volledige extra afvoer van 1.000 m³/s (het verschil tussen 16.000 en 15.000 m³/s) over de Waal wordt afgevoerd. Voor de IJssel rest dan een taakstelling vanwege de zijdelingse toestroom. Het pakket van maatregelen dat hiervoor nodig is, kenmerkt zich door:

- ~ Waal: dijkteruglegging Lent, veel uiterwaardvergravingen, kribverlaging, dijkverlegging Het Munnikenland;
- ~ Merwedese: sanering bedrijventerrein Avelingen en ontpoldering Noordwaard;
- ~ IJssel: dijkverlegging Westenholte en een aantal uiterwaardvergravingen;
- ~ Bergsche Maas, Hollandsch Diep: ontpoldering Overdiepsche Polder en berging op het Volkerak-Zoommeer;
- ~ Rijn-Maasmonding: dijkverbetering;
- ~ Neder-Rijn/Lek: alleen lopende projecten.

Voor dit pakket is een kostenschatting gemaakt. Deze sluit net onder de 2 miljard Euro. Gezien het grote aantal te vergraven uiterwaarden langs de Waal zijn de volgende problemen te verwachten:

- ~ Er komen grote hoeveelheden verontreinigde grond vrij, die in depots geborgen moeten worden.
- ~ Er komen grote hoeveelheden klei en zand vrij die de marktbehoefte te boven gaan. Dit kan leiden tot extra opdrijving van de kosten. Dit is nog niet verwerkt in de kostenschatting.
- ~ Het grote aantal te vergraven uiterwaarden zal niet mogelijk zijn zonder dat er een conflict ontstaat met de Vogel- en Habitatrichtlijn. Dit zal leiden tot een groot mitigatie/compensatie-vraagstuk. Dit is nog niet verwerkt in de kostenschatting.

Als men zou willen voorkomen dat op de korte termijn langs de IJssel maatregelen moeten worden getroffen, dan moet de afvoer van de Waal met nog zo'n 250 m³/s worden opgevoerd. Dit is de tweede optie. Dit pakket is wat betreft

kosten vergelijkbaar met die van het Basispakket uit PKB deel 1. Maar met de nadelen van het hierboven beschreven pakket.

Overigens is het wel zo dat het uitgangspunt voor de lange termijn (waar rekening gehouden wordt met een afvoer van 18.000 m³/s) is, dat de Neder-Rijn ontzien wordt. De 2.000 m³/s extra (bovenop de 16.000 m³/s) wordt naar de huidige verhouding verdeeld over alleen de Waal en de IJssel.

Externe effecten Natura 2000

In de periode tussen het verschijnen van PKB deel 1 en 3, is aanvullend onderzoek gedaan naar de mogelijke 'externe' effecten van voorgenomen maatregelen op Natura 2000. Hiermee worden de effecten bedoeld die een maatregel kan hebben op een andere locatie dan waar de feitelijke maatregel plaatsvindt. Het gaat met name om de maatregel zomerbedverdieping waardoor elders binnen dezelfde riviertak effecten op de buitendijkse natuur kunnen optreden als gevolg van verandering van de overstromingsfrequentie.

Maatregelen waardoor ook bij normale afvoeren lagere waterstanden ontstaan, zoals zomerbedverdieping, leiden tot een kortere overstromingsduur van de uiterwaarden. Dit kan leiden tot 'verdroging' van bestaande habitattypen. Daarnaast zal, wanneer de uiterwaarden minder vaak overstromen ook minder zand in de oeverzone c.q. op oeverwallen worden afgezet. Een aantal habitattypen is voor hun ontwikkeling en duurzaam voortbestaan afhankelijk van regelmatige zandafzetting. Dit kan leiden tot aantasting van bestaande, vaak zeer waardevolle, natuurwaarden.

Voor alle Natura 2000 gebieden in het plangebied is op basis van expertkennis en de informatie zoals beschreven in het MER een inschatting gemaakt van het mogelijk optreden van significant negatieve effecten op beschermde natuurwaarden als gevolg van externe effecten. Op basis van dit onderzoek kunnen negatieve effecten als gevolg van de maatregel zomerbedverlaging Beneden-IJssel in uiterwaarden langs de IJssel (Duursche Waarden, Vreugderijkerwaard, Zalkerbos en De Zande / Scherenwelle) niet uitgesloten worden.

Dijkverbetering: nadere analyse van te versterken trajecten in het Basispakket

De dijkversterkingen in PKB deel 1 zijn voor een groot deel gebaseerd op de studie Referentie Alternatief Dijkversterking (RAD). Deze studie heeft een beperkt detailniveau en levert in het algemeen een bovengrens van de benodigde ingreep. Na het schrijven en drukken van PKB deel 1 is er aanvullende gedetailleerdere informatie beschikbaar gekomen over de benodigde dijkversterkingen. Hierbij zijn de dijken opgedeeld in kleinere dijkvakken en per

dijkvak is gebruik gemaakt van de meest recente detailinformatie (die in het jaar 2005 beschikbaar is gekomen) omtrent de huidige conditie van de dijken, de zogeheten toetsingsrapporten. Ook heeft door bijstelling van het maatregelpakket langs de Neder-Rijn het verloop van maatgevende waterstanden wijziging ondergaan en is er rekening gehouden met de realisatie van de lopende projecten.

Dit alles heeft geleid tot een actualisering van de schetsontwerpen voor de dijkversterkingen. De ingrepen zijn in het algemeen kleiner van omvang en beperkter van lengte dan die beschreven in het RAD en PKB deel 1. Daarnaast is gebleken dat binnen enkele trajecten niet genoemd in PKB deel 1, mogelijk ook dijkverbetering moet plaatsvinden.

